

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibus Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Pars Prima. De forma & methodo proponendi S. Evangelium, & testimoniis, quibus fidei nostræ mysteria confirmantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

DE PROCURANDA CON- VERSIONE OMNIUM GENTIUM

LIBER QVARTVS.

De ingressu & progressu ministrorum inter Infideles, ac de ratione agendi & iuvandi omnes gentes.

Actenus de his, ad quos pertinet sancti Evangelii propagandi cura, & de medijs, quibus id potissimum fieri debeat, de electione ministrorum, & professione ad S. Evangelii promulgationem plura diximus: nunc de ingressu, progressu, & modo convertendi inter Infideles, ac de annuntiatione Evangelicæ pacis restat pertractandum. Et quia Evangelici Prædicatoris munus duabus potissimum functionibus comprehenditur; nempe & fidei veritatis propositione, & ejusdem veritatis confirmatione; quæ quamvis multiplex sit; ad tria tamen potissimum capita referenda erit. Primum, testimonia quibus constant fidei nostræ mysteria esse evidenter credibilia. Secundum, signa & miracula à Ministris divina virtute in confirmationem verbi DEI patranda. Tertium, morum integritas, assidua preces, innocentia vitæ, ac virtutum omnium exemplum.

Quare in duas potissimum partes præsens Tractatus sive liber dividetur. In prima de forma & methodo proponendi Infidelibus Evangelium, & de alijs observandis in ipso conversionum ingressu, ac de doctrina in ejus confirmationem adducenda, & de signis & miraculis disseremus. In secunda de vitæ puritate ac de ministrorum exemplo, quæ sunt potissima fidei nostræ argumenta, ac de modo iuvandi omnes gentes, ut ad ovile Christi adducantur.

LIBRI IV.

PARS PRIMA.

De forma & methodo proponendi S. Evangelium, & testimonijs, quibus fidei nostræ mysteria confirmantur.

CAPVT I.

Conueniensne sit in ingressu ad Infidelium conversionem humanis præsijs pro conversione Infidelium uti.

Quamvis in Ecclesia facultas non sit, vi & armis compellendi Infideles, ut ad Evangelii receptionem, fideique nostræ veritatem convertantur; Item secundum Doctorum sententiam, possent compelli, ut auditum præstent Evangelio, ut *infra Parte III.* libri hujus dicemus: & quod sine controversia esse videtur, possunt Ministri, qui inter Barbaros versantur, suæ vitæ indemnitati consulere, & præsijs illis, quæ defensionis sunt propria, ut sunt præsidia militaria, & alia, quæ Barbaros ipsos, quorum natura est maximè inconstans, & infida, in officio, terrore ac metu continere, muniri. Sed an expe-

diat his præsijs expeditionibusque vito Evangelico uti, non parvam continet difficultatem. Nam imprimis veterem & Apostolicam Evangelizandi rationem non posse exactè seruari inter Barbaros, ac proinde non esse deserenda humana præsidia affirmat vir alijs valde doctus & pius, ac in conversione animarum versatissimus, P. Aosta *lib. 2. c. 8.* qui quamvis munus Evangelicum Evangelicè atque Apostolico more prædicandi laudet, aliisque evangelizandi modis superiorem commendat, tamen hanc Evangelium promulgandi methodum non posse seruari inter Barbaros Principibus Christianis non subjectos, nisi ministri humanis præsijs & copijs, quibus seruentur illæsi, adjuventur. Probat verò suam sententiam non contemnendis rationibus, quas placuit hic ex ipso referre.

Prima ea est, quia licet instituto isto Apostolico, ubi teneri commodè potest, nihil prius, neque melius sit, ubi autem non potest, ut ferè in omni barbara natione, non est prudentiæ, speciei justitiæ sanctioris, committere, ut saltem ipse abiciat, & alienam nihilo amplius compares. Quare Apo-

stolica illa regula & norma inter has nationes servari non potest: idque potissimum duobus de causis: Una, atque ea quidem satis nota est, quod hæc gentes, sicut bestiarum moribus utuntur, ita humanitatis partem admittant, sine federe, sine misericordia, prout quidvis collibitum est, ita temerè agente; in hospites & externos nullum gentium jus servantes, cum ne inter se quidem naturæ leges servare sciant. Quamobrem qui horum se rationi & arbitrio commiserit, poterit is cum apris & crocodilis amicitiam inire. Neque verò ab istis martyrium expectandum est, quæ fortasse spectantum discrimen levaret: non enim pro Fide, pro Christo, pro Religione moriendum est, sed ut vel suaviores epulas de te præbeas, quod Brasiliensibus, & toti Septemtrionali oræ hujus orbis vulgare est, vel spoliis præbeas Barbaris elegans, vel denique quia vilis es nunquam, & quid in te liceat sibi experiri juvat. Apostoli prædicabant Christum, Judæis quidem scandalum, Gentibus stultitiam, aliis sapientiam, aliis signa querentibus: sed utrique tamen ratione agebant, oderant vero illos propter nomen Christi, a que ita beatos potius faciebat persecutio, per quam etiam miro modo DEI gratia dilatatur. At Barbari, excepto hoc quod homines simus, nihil cogitant, immo illud quoque diu addubitasse non pauci competiunt.

Act. 10.
14. & 28

Act. 13.

Altera causa in nobis est, cur Apostolica prædicatio institui omnino Apostolicè non possit, quod miraculorum nulla facultas sit, quæ Apostoli plurima perpetrabant: quorum splendore & potentia freti, auctoritatem dicendi apud quosvis quicquid placebat facile vindicabant: habebantur homines diis similes, atque ita cetera eorum, paupertas, abjectio, ignobilitas, mereditio secularis, ornamento potius erant quam contemptui & fastidio, divinam eorum vim admirantibus, & prudenter jam inde colligentibus genibus, quam essent homines affectibus superiores, & toti panè celestes. Quod de Sergio Paulo Proconsule, viro prudenti, Divinæ hæc commendandum memoriz putarunt. At nostri nunc temporis, cum talium operum majestate sese Barbaris admittendos, & timendos non præbeant, nihil restat, nisi ut reliqua vitæ inopia, impotentia penitus contemnatur, neque à generoso & excelso animo, sed à misera & adversa fortuna profecta intelligatur, atque adeò cum fordidi iliberalesque isti maxima consequatur necesse est. Etsi enim ob cibum Evangelizari non expedit, at sine cibo tamen Evangelizari non potest. Non solum ergò signorum vis nostris temporibus deest; verum pro eis etiam scelera ubique fervent: quo gravissimo incommodo interclusa ferè videtur via ad primam illam penitus Apostolicam Evangelizandi rationem: ut majores societatis nostræ sapienter edixerint, specie Evangelicæ perfectionis non esse temerè Barbarorum a bitrio Prædicatores Evangelii obiciendos. Quam diu enim porcorum & canum socordiam atque impudentiam agnoscimus, nobis quoque à Christo Domino præceptum existimare debemus, Ne pretiosas margaritas frustra mittamus ante eos, qui & eas conculcent pedibus suis, & conversi dirumpant nos, Hactenus Joseph Acosta.

Matth. 7.

Hæc sententiæ aliud non contemnendum adjiciam argumentum: quia si divinam vocationem gentium ad Evangelium, mirabilemque

DEI providentiam, profunda que judicis species, invenies ipsam legationem DEUM ad homines destinasse, ut ad veritatem amplectendam adducerentur. Prima qua tantum vocarentur. Secunda qua adducerentur. Tertia qua compellerentur. Sic enim Lucas per similitudinem à Christo dictam refert: ab homine quodam cenam magnam fuisse aliquando paratam, missumque servum, ut diceret invitatis, ut venirent, quia jam essent omnia parata. At alius invitatorum respondit: Villam emi, & necesse habeo exire, & videri illam, rogo te habe me excusatum. Et alter dixit: Jura bonum emi quinque, & eo probare illa, rogo te habe me excusatum. Et alius dixit: Uxorem duxi, & ided non possum venire. Hæc Lucas de primis Legatis, primamque legationem à Christo narratam tradit. Addit Matth. de injuriis primo loco: Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius ad negotiationem suam, reliqui vero tenuerunt servos ejus (DEI scilicet) & contumeliosos affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est; & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit. Prosequitur Lucas, narrans deinde dictum servo: Exi cito in plateas, & vicus civitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait servus, Domine factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et secunda legatio: & ait Dominus, iterum servo suo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea: Atque hæc tertia legatio.

Luc. c. 4.

Matth. 22.

Quibus omnibus tria tempora, tria hominum genera, ac tres modi, quibus homines DEUS ad suam cenam admittit. quam se suis in regno caelesti parare Christus sibi dixit, continentur. Et quidem patet à Christo tres legationes describi, quarum quælibet aliam vel sequatur, vel præcedat. Ad primam pertinent homines divites, qui habitant mediis in civitatibus, in suis ædibus, & contempores aut homicidæ nunciorum, alique id genus homines: modus quo admittuntur est tantum, ut vocentur. Ad secundam spectant inopes, cæci, claudi, debiles, qui habitant in plateis & vicis civitatum, atque hi non vocantur, sed adducuntur. En modus admissionis. Tertia continentur qui intra urbes in viis ac sepibus degunt, in agris scilicet & silvis, modusque quo participes sunt cenæ est, ut compellantur: atque hæc est similitudo posita à Christo. Hujus igitur similitudinis explicatio clarissima est: nam prima legatione designatur tempus, quo imperium Romanum florebat, in quo tot Martyrum millia florente Romano Imperio, sunt trucidata. Ad secundam vero legationem spectantes fuerunt pagani, qui vocati, in pagis habitantes, (hoc enim sonat nomen paganus) & gentes in Romani imperii confinibus, quati in suburbibus, plateis & vicis apertis degentes. Sed jam ad tertiam legationem accedamus, qua populi omnium maxime barbari & efferi ad Christum, cultumque divinum vocati sunt, ac non tam beneficiis adducti, quam voluti quibusdam modis licitis compulsi. At populi hi, qui compelli videntur (vi quidem licita) cerè populi barbari designantur, rudes & inculti, habitantes in silvis, ac locis horridis. Quæ profectò legatio cum ultima sit, atque suo modo per vim gentes ad illam spectantes adducenda sint, manifestè apparet ipsam legationem designare, in quibus Evangelicæ prædicationis munus, absque humanis præsidiiis, exerceri nequit.

At hæc etiam temporibus apud quoscunque nationes, quantumvis Barbaras, eam esse servandam

eam propagandæ fidei rationem, quam sancti Apostoli & primi Ecclesiæ fundatores præmonstrarunt, merito viti docti & pii existimant. Constat enim Apostolos non inferendo Regibus bella, non præsidiiis militariibus stipatos, non invadendo Principum civitates, non occupando per vim alienas terras, non mortem minitando, non tormenta inferendo, Ecclesiam plantasse, ac per orbem terrarum longè lateque propagasse, sed obediendò, patiendò supplicia, martyria, mortes tolerando, sanguinem suum fundendo, sancta stabiliæque Ecclesiæ Christi initia dedisse. Christus enim non armis, aut humana virtute, sed humilitate subicere sibi orbem voluit: hancque vim & efficaciam DEUS sanguini Martyrum, Sanctorumque afflictionibus dedit, ut semina essent multorum bonorum. Et sicut *gramen frumenti cadens in terram, si mortuum fuerit, multum fructum affert*: ita ex morte Martyrum magna semenis fiebat novorum Christianorum copia. Plena sunt historiae ad unius Martyris mortem multa gentium millia quandoque in Christianæ Religionis lucem concessisse, atque inter eos credentes aliquando etiam carnifices ipsos fuisse. Persecutionibus namque crevit Ecclesia, non tollitur. Admirabilis pugnandi ratio, & novam genus potentiam, sustinendo cadere hostem: patiendò affligere hostem: moriendò proferere hostem: jacendo triumphare de hoste.

Tum secundo, quia non est existimandum DEUM esse mutarum, Deique sapientiam aliam nunc formam in hominum conversione sequi, quam antea sequi solita fuerit: nam neque in DEUM cadere potest mutatio, & eadem causæ circumstantiæque nunc conspiciuntur. At si quis DEI morem providentiamque, quam semper gessit ab ipsius Ecclesiæ initio, consideret; facile comperturus est, hoc semper fuisse ejus consilium, ut ad hoc tantum opus eos maxime coadjutores eligeret, qui maxime præsidiiis omnibus humanis essent destituti: *Ne glorietur, ut inquit Apostolus, omnino caro, & sublimitas sit virtutis DEI, & non ex nobis*: id est, ne ad eò perfectæ laus Christi luce, ut idem ait, evacuata, in homines, aut hominum vires præsidiaque transferretur, & quod omnino divinum est, humano auxilio aut potentia tribuatur. Si ergo DEUS sic hominum salutem procurandam decrevit, profectò planè consistabit militaria præsidia, quæ prudentia, potentia, vel astutia nituntur, aliasve ingeniosas machinationes, favores Principum muneribus, aut aliis viis aucupandi, Apostolicis modis parum congruere, ne dicam dissonare.

Tertio, opus conversionis animarum, ac denique Catholicæ Ecclesiæ fundatio, non solum labores & sudores, mirasque vexationes, verum etiam ipsius sanguinis effusionem ferè semper requirit. At humana præsidia non solum laboribus, paupertati, sudoribus, vexationibus, sed & potissimum martyrio, quo fideles DEO pro fidei veritate tuenda omnibus DEO acceptissimum offerunt sacrificium, viam præcludunt.

Quarto, scriptum est: *Mitto vos sicut agnos inter lupos*. Agni autem hoc in loco it sunt, qui coram tondentibus obmutescunt, qui nullius præsidio foventur. At quomodo obmutescunt, qui armorum strepitu præsidioque ad ipsius prædicationis opus se indigere credunt? Certe Agnus DEI dum exueretur, coram tondente se obmutuit. Sed si apertis volumus testimonium, Christi vitam institutionemque perspicimus: Christus

enim ad Judæos missus sine humanis auxiliis, profususque inops, prædicationem S. Evangelii executus est: & exemplo suo & doctrina monstravit humana præsidia in conversione animarum non requirenda, cum Petro dixit: *An putas me non posse modo rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones Angelorum? sed quomodo complebuntur Scriptura?* Prædicatio igitur Evangelii militari custodia munita, à Christi schola discrepare videtur: ac proinde incredibile apparet eo prædicationis genere insignem aliquem proventum expectari posse, licet fortitudò aliqui per insinuationem convertantur, non enim possunt tunc Ministri Evangelii ea spiritus vi & efficaciam pollere, qua in præliis Infidelium pugandum esset, ut sincera fidei veritas, & verbi Dei virtus omni gladio penetrabilior dura Infidelium corda emolliret. Nec hujusmodi prædicatio erit Deo gloriosa, cum in ea functione humana præsidia, verusque, hominumque sagacitates adhibita fuerint: quæ Divinæ virtutis splendorem potius obumbrant. Quare bene & sapienter dixit Ambrosius lib. 6. in Lucam: *Qualis debeat esse qui Evangelizat regnum DEI, præceptis Evangelicis designat, ut sine virga, sine pera, sine calcamentis, sine pane, sine pecunia, hoc est, subsidij secularis adminicula non requirens, siæque tutus patet sibi quo minus ea requirat magis posse suppetere*. Nihil igitur difficultatis tempestate hac obtendi potest, quò minus Apostolorum vestigiis insistentes, convincamus non esse impossibile castum & sublime Missionum genus, quod à Christo institutum fuit, dum eo modo se Apostolos mittere pronunciauit, quo ipse à Patre missus fuit, ubi non sacculus, aut pera, non armatura, vel aliud quodvis præsidium, sed sola celestis gratia evidenter entuit.

Neque obstat, quod Christus Apostolicæ omnes miraculis orbem flexerint, vel subjugarint, ætasque nostra ejusmodi viros non sic adepta: quasi prudentiæ genus sit, quod celesti virtute vacuum est, humanis consiliis explere: non obstat, inquam: nam præterquam quod major verarum virtutum quam miraculorum gloria in orbis conversione resplenduit, compertum est etiam hoc ipso sæculo apertis miraculis DEUM præsentissimum non modo vicis Apostolicis, verum & militibus fidei Catholicæ causam utrunque agentibus affuisse, quemadmodum historiis Occidentarum Indiarum, & Orientalium nationum consignatum est. Cum ergo nemo possit Apostolicarum virtutum exultationem prætexere, & ubi pro fidei causa opus fuerit, prodigia quoque divina ætate hac nostra in promptu sint, efficitur certè, ut qui aliam Missionum rationem humanis consiliis inotentem exercet, ab institutione Christi palam exorbitet.

Nec si militer obstat debet, quod contra objicitur: Missiones inter Barbaros nulla alia ratione posse perfici, nisi conjunctis humanis præsidiiis. Nam & Apostoli talibus suppetiis profusus destituti, ad barbarissimas nationes, promulgandi Evangelii causa, sunt destinati. Sanctus enim Andreas Scythiis prædicavit, ut scribit Origenes in *Genes. lib. 3. cap. 1*. Sophronius in *Catalogo* addit non tantum Scythiis, sed & Sogdianis, Saccis, atque etiam Ethiopibus verbum DEI prædicasse. Philippus in Asia superiore Scythiis, ut Nicephorus *hist. lib. 2. cap. 39*. Metaphr. in *actis ipsius*: Joannes in Asia, ut Hieron. Chrysostr. & ceteri testantur. Parthi etiam Evangelium annuntiassent, vetus illa inscriptio ejus Epistolæ ad Parthos significat: & Indis, ut declarant literæ Patrum

Societatis

Societatis JESU, quinque in illis regionibus factum Evangelium restituerunt, data anno Domini 1555. Thomas Parthis, ut Euseb. *hyst. lib. 3. cap. 1.* Ruffin. *hyst. lib. 1. cap. 9.* Medisitem, Hircanis, & Brachmanis, ut Chrylost. *Homil. in 12. Apost. & alij Patres affirmant.* Addit his Indos Hieronymus, Oforius Silvenis, gravissimus indicarum rerum nostri temporis scriptor, *lib. 3.* Præterea non tantum Brachmanis, sed & Taprobana insula Evangelium annuntiasse, scribit Niceph. *hyst. lib. 2. cap. 50.* ante eum idem affirmare videtur Theodoretus de legibus. Bartholomæus Indis, lato secum volumine Evangelii Mauhæi prædicavit, teste Euseb. *hyst. lib. 5. cap. 10.* Matthæus Æthiopicis, ut idem Euseb. *hyst. lib. 3. cap. 1.* Socrat. *lib. 1. cap. 15.* & alii retulerunt. Mathiam denique, præter ea, quæ de ipso leguntur in Actibus Apostolorum, non tantum in Judæa, sed & in ulteriori Æthiopia Evangelium prædicasse, scribit Sophronius apud Hier. *de Script. Ecclesiast.*

Agatur igitur de cæteris nationibus, non tantum ab Apostolis, sed ab aliis etiam verbi DEI præconibus, ad fidem conversis. Nonne maxima fuit quondam barbaries præcorum Germanorum, ac Saxonum antiquorum, de quibus Fortunatus Poëta:

Astra gens Saxo, vivens quasi more ferino.

Quod si descendamus ad alias etiam gentes Septentrionales, ut fuerunt Sarmata, Pannonii, ac Hungari, de quibus antiqui auctores, præcipue Regino sic scribit: *Vivunt Hungari non hominum sed belluarum more: caribus, ut fama est, crudis vescuntur, sanguinem bibunt, corda hominum, quos capiunt, particulatim dividentes, veluti pro remedio devorant, nulla ratione stentur, aut miseratione assiciuntur.* Quid verò referam de præcis Polonis, de Erulis, Ruffianis, aliisque Borcalibus nationibus, quam fuerint atroces, & bellis simillimi? Qui plura scire desiderat, legat proprios illorum Scriptores. Ac denique in omnes alias barbarorum regiones, per prædicatores sancti Evangelii humanis prædiis profusos destitutos, ad fidem humanitatemque, ac vitæ civilis rationem sunt perductæ. Si vero his nationibus Indorum, aliorumque nostri sæculi barbarorum pestiferam, ac mores feritatemque comparemus, longe sunt illis inferiores: quare in illis ad fidem convertendi, non videtur recedendum ab antiqua Apostolicaque Missionum forma; sed, reiectis humanis prædiis, in uno DEO spes tota casto coi de erit collocanda.

C A P V T II.

De forma & methodo proponendi Evangelium Infidelibus ac de munere principali Ministrorum in hac parte.

Aliet fidei mysteria Gentilibus, aliter Judæis hæreticisve sunt proponenda: at nec tam his quam illis certa nequit præscribi forma divina mysteria edocendi. Deinde aliter cum sapientibus, aliter verò cum insipientibus & barbaris agendum: ut uno verbo dicam, methodus ac modus in fidei veritatibus evangelizandis ut plurimum pendet ex circumstantiis temporum, personarum, nationum, loci, ac proinde

hoc ministrorum prudentiæ relinquendum. Illud tamen frequentius oblietur, ut prius contrarii errores refutentur, ac postea veritas Catholica statuatur: hoc enim & ordo naturæ postulare videtur, ut prius gramina herbaque infructuose eradicentur, antequam semina terræ mandentur. Quare etiam in disputationibus contra Infideles de fidei mysteriis non ad hoc conari debeamus, ut fidei veritates rationibus necessariis & evidentibus demonstremus: hoc enim sublimitati & excellentiæ fidei derogat, quæ non solum humanas mentes, sed etiam Angelicas excedit: possumus tamen duo in disputationibus intendere: ut optime adnotavit D. Thom. *lib. 1. con. gent. cap. 9.* Primum contrariorum errorum destruere, ac fidem nostram non esse impossibilem, nec contra rationem naturalem defendere. Hoc enim est quod D. Petrus monet, ut simus parati reddere rationem de fide nostra. Alterum verò est fidei nostræ mysteria ostendere esse evidenter credibilia, & digna, ut eis omnes teneantur, auditu tantis motibus, assensum præbere.

Illud præterea notatione dignum videtur, dogmata fidei Christianæ ita omnem nostri intellectus capacitatem excedere, ut nulla ratione naturali lumine possint investigari: tum ob nostri intellectus debilitatem, tum ob naturæ divinæ magnitudinem, ac majestatem: ut sol qui etiam natura sua lucidissimus sit, tamen quia noster aspectus est imbecillus, pati non potest solis fulgorem. Convenienter tamen, imò & necessitati, ut fide tenenda hominibus proponatur, ut ea quæ de DEO naturali illustratione consequi non possumus fidei ministerio, DEI ope & beneficio obtineamus. Hanc verò doctrinam D. Thom. *1. con. gentiles cap. 5.* hac inter alias ratione demonstrat. Nullus (inquit) desiderio & studio in aliquid tendit, nisi sic ei præcognitum. Quia ergo ad alius bonum, quam experiri in præsentis vitæ post humana fragilitas, homines per divinam providentiam ordinantur, ut in sequentibus investigabitur; oportet necesse evocari in aliquid latius, quam ratio nostra in præsentis vitæ pertingere, ut sic disceret aliquid desiderare, & studio tendere in aliquid, quod totum statum præsentis vitæ excedit. Et hæc præcipue Christiana Religio cõpõnit, quia singulariter bona spiritalia promittit: unde & in ea plurima humanum sensum excedentia proponuntur. Lex autem veteris, quæ temporalia promissa habebat, pauca proposuit, quæ humana rationis investigationem excederent. Secundum etiam hunc modum Philosophis cura fuit, (ut patet 7. & 10. Ethicorum) ad hoc, ut homines à sensibilibus delectationibus ad honestatem perducerent: ostendere esse bona his sensibilibus potiora: quorum gustu multo suavis, qui vacant activis vel contemplativis virtutibus, delectantur.

Est etiam necessarium hujusmodi veritatem ad credendum hominibus proponi, ad DEI cognitionem veritatem habendam. Tunc enim solum verè Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus super omnia, quod de DEO cogitari ab homine possibile est, id quod naturalem hominis cognitionem divina substantia excedit, ut supra ostensum est. Per hoc ergo, quod homini de DEO aliqua proponuntur, quæ rationem excedunt, firmatur in homine opinio, quod DEVS sit aliquid supra id, quod cogitari potest. Hactenus D. Thom. Quibus illud in confirmationem adjungi potest: quia veritas fidei est maximè nostro intellectui contentanea: & quantumvis eam ratio naturalis non assequatur, non capiat, non demonstrat, convincitur tamen ad eam credendam hæc rationibus.

Prima, quæ intellectus noster probe novit, se esse

esse sanis infirmum : at DEUM esse substantiam immentam , ut non magis eam possit capere, quam universam pelagi aquam intra vasculum exiguum concludi liceat.

Quin etiam experimento docemur , plurima fieri, quæ revera mira esse agnoscimus , admiramur, suspicimus, causam eorum ignoramus, quo pacto fiant nescimus. Item multæ sunt in stirpibus, gemmis, metallis, & animantibus vires, & facultates, quæ nostram notitiam effugiunt : quid ergo mirum, si multæ divina sint, quæ nos omnino lateant? Et sicut vires rerum abditas, & occultas credimus, etsi nos fugiant : sic multa divina oportet nos credere, licet nostræ mentis captum exsuperent. Atqui licet multa divina non assequamur, intelligimus tamen esse creditu dignissima, atque à ratione non abhorrentia, non absurda, non incommoda.

Addo mentem nostram, naturali ratione ductam, cognoscere DEUM esse primam & summam veritatem, quæ nec falli, nec fallere, nec mentiri potest, & omne dictum à DEO esse verissimum, atque certissimum, quamvis homo id intelligendo non consequatur, sed simul etiam intelligit, quæ Christianorum lex de DEO supernaturalia præcepta tradit, ac docet, tamen si naturali ratione non probantur, dignissima esse creditur, esse admodum consona, nihil cum recta ratione pugnat : ergo natura duce mens credit prudenter ac sapienter, credibilia esse, quæ lex Christiana præscribit.

Nemo item est, qui non probè norit, homines non posse vivere, quin multa credant, quamvis ea clarè non videant. Et adeò verum est hoc, ut licet ceterò experiamur, homines sæpe alios deludere, labi, errare, mentiri, plurima tamen vera esse arbitremur solum, quia iis, quæ ea dixerunt, fidem habemus. Si ergo vivere non possumus, quin multa solo hominum testimonio, & auctoritate credamus, quid mirum si plurima divina sint, quæ ratione non comprobata, divino tamen testimonio patefacta credamus? Quare multa sunt, quæ etsi ratio naturalis non probet, convenienter hominibus credenda proponuntur, quibus ipsi fidem tenentur adhibere, maxime si testimonio gravissimis confirmantur.

Est autem deinde considerandum, in fide duo esse perpendenda. Primum est, assensus hominis in ea, quæ sunt fidei, & quæ à DEO credenda nobis media prædicatione proponuntur. Secundum ipsa res, sive mysteria fidei proposita. Ut igitur quis assensum præbeat, duo itidem desiderantur: primum doctrina fidei, congruenter exterius proposita, miraculisque visis, vel persuasione hominis congruentibus testimoniis, confirmata. Alterum est, DEUS interius hominem permovens, tam intellectum illustrans, quam voluntatem alliciens, ut rebus propositis assentiatur: & hæc est potissima causa, & origo nostræ fidei. Nam experientia constat, non sufficere fidei externam prædicationem: videntium enim idem miraculum, & audientium; vel legentium eandem doctrinam quidam credunt, quidam non credunt: quare oportet ut alia causa potentior accedat, DEUS scilicet interius movens. Adhuc tamen sine fidei propositione nihil fit, quomodo enim credent sine prædicante? Quare cum à fidei propositione, & simul à confirmatione, qua ostendatur fidei nostræ credibilitas, pendeat sufficiens fidei propositio, imò & totum negotium conversionis, quantum est ex parte ministrorum, eorum scopus inter infideles esse debet fidei veri-

tates proponere, easque firmissimis argumentis ornatas corroboratasque demonstrare, ita ut sufficienti propositione omnibus constet, fidei nostræ mysteria esse vera, à DEO revelata, fide dignissima, & necessariò credenda ad salutem.

Nec sufficit infidelibus ostendere, probabilia esse nostræ Religionis mysteria, ut credantur tanquam à DEO revelata. Unde D. Tho. 2. 2. *quæst. 2. art. 4.* neminem putat crediturum prudenter, nisi putet esse evidenter credibilem doctrinam fidei: cujus ea ratio reddi potest: quia quando alicui proponitur sermo, si alias non sic manifestus, ut credatur, indiget ut ab eo confirmetur: unde cum res fidei sint supra humanam rationem, necessarium est adhibere aliqua testimonia, quibus sermo prædicantium confirmetur: manifesteque ostendatur huiusmodi sermonem processisse à DEO. Unde Dominus discipulos ad prædicandum mittens, dixit: *Infirmos curate, mortuos suscite, &c.* Et alibi: *Illi autem prædicarunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Miracula igitur voluit DEUS per suos Apostolos, & per alios verbi prædicatores, sæpissimè fieri in confirmationem Evangelii, ut manifestè ostenderetur, huiusmodi doctrinam processisse à DEO, dum prædicantes ea mirabilia præsterunt, quæ solus potest facere DEUS. Unde Augustinus libro de spiritu & littera c. 34. *D. August.* *Nec enim (inquit) animarum rationalis credere potest, si nulla sit vocatio vel suasio cui credat.* Quare non sufficit revelatio mysteriorum fidei, nisi adsint motiva, quæ moraliter necessaria sunt, ut infideles persuasi de fidei nostræ credibilitate, ei præbeant assensum. Quam ob causam sancti Evangelii ministris maxime enitendum est, ut dum fidei mysteria proponunt, tam ex miraculis ipsorum factis, quam ex aliis gravissimis argumentis, (quæ in promptu sæpeper habere debent, ad ostendendam evidenter fidei nostræ credibilitatem) ea confirmare nitantur.

C A P V T III.

Fidei Christianæ mysteria esse evidenter credibilia demonstratur, tam secundum se, quam comparata cum aliis sectis.

PRImò se offert considerandum, fidei Christianam esse quasi Solem quendam, qui radios lucis clarissimos ex omni parte diffundit, ut clarissime per eos cognosci possit. Habet enim plurimas notas sive testimonia ac signa, quæ eam discernunt ab omni falsa religione Paganorum, Judæorum, & Hæreticorum. Et hæc non efficiunt evidenter verum, ipsam esse veram DEI Ecclesiam, tamen efficiunt id evidenter credibile. Nam evidenter verum dicitur, quod vel in se, vel in suis principis videtur: evidenter verò credibile illud, quod non videtur nec in se, nec in suis principis, habet tamen tot, & tam gravia testimonia, ut quilibet vir sapiens merito id credere debeat: ut si iudex videat hominem à latrone occidi vel vulnerari letaliter, & postea mori, habet evidentiam clarissimam veritatis, quod ille latro sit homicida: si autem cædem fieri non videat, sed habeat viginis testes, viros gravissimos, qui dicunt se vidisse, habet evidentiam credibilitatis.

Dicimus ergo hæc testimonia sive motiva, quæ

quæ afferemus, non facere evidentiam veritatis simpliciter: quia alioquin nulli inveniuntur, qui id negarent: sicuti nemo invenitur, qui neget sententias, quas Mathematici demonstrant veras esse: sed tamen efficiunt evidentiam credibilitatis, juxta illud: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Apud eos autem, qui admittunt Scripturas divinas & historias, ac veterum Patrum scripta, faciunt etiam evidentiam veritatis: tamen si enim articulorum fidei veritas non possit nobis esse evidens absolute, potest tamen esse evidens ex hypothesi, id est, supposita veritate Scripturarum: quod enim ex Scriptura evidenter deducitur, est evidenter verum suppositis Scripturis. Illud denique præmittendum duximus, quod etsi singula argumenta non probent evidenter mysteria fidei esse digna ut credantur, omnia tamen simul, & quasi in agmen redacta, evidentiam faciunt credibilitatis fidei nostræ, ut apertè sequentibus motivis ostendemus.

Primum motivum desumitur ex Auctore nostræ doctrinæ ac fidei, qui est Christus, quem & extitisse ita certum est, & evidens, sicut extitisse Augustum Cæsarem, & illum fuisse primum doctorem ipsius adversarii concedant, qui propterea Fideles maxime persecuti sunt, quod in Crucifixum crediderunt: & non docuisse falsa, vel ex ignorantia, vel ex malitia manifestissimum etiam est ex ipsa doctrina, prædicatione, responsis, & Prophetiis Christi, & ex eius demum vitæ innocentia, cujus testimonium, præter testes fide dignissimos, Joannem Baptistam, cujus sanctitatem non negant Judæi, aut Apostolos, quos incredibile est, aut ex malitia fuisse mentitos, cum nulla spe temporalis commodi aut honoris Christi vitam prædicarent, aut ex ignorantia, cum magna ex parte ea prædicarent, quæ suis oculis viderant, habemus testes ipsos inimicos: vulgatum enim est illud Josephi lib. 18. *Antiquitatum*, & Tiberii apud Tertullian. lib. contra *Celsum*, & Porphyrii lib. de *Responsis*, ubi ait: *Deos gentium pronuntiasse Christum fuisse sapientem, & piæm.* Hoc argumento utuntur Chrysostomus *Oratione 2. & 3. contra Judæos*, & Augustinus lib. *De catechizandis rudibus cap. 24.*

Josephus
Tiberius.
Porphyrius.

Isaia 41.

Secundum motivum ex Prophetiis: nam hæc non possunt esse, nisi à DEO, ut patet tum ex illo Isaie: *Annunciate nobis, quæ ventura sunt, & dicemus, quod dixistis.* Unde & demones ad persuadendam Deitatem conati sibi, fuerunt prædicere futura: unde dabant responsa & oracula, vel manifesta, quando res erant futuræ in causis naturalibus; vel amphibologicè, & æquivocè, quando erant futuræ, & dependentes à causis liberis. Tum ratione, quia nullo modo naturaliter eveniri potest in cognitionem futuri contingens, consequentis nimirum libertatem humanæ vel divinæ voluntatis. Non enim ex aliquo objecto naturali: nam hoc maxime esset ipsamet voluntas, quæ tamen si sit divina, est nobis intelligibilis: si humana, ut patet experientia, ipsa ignorat, quid volitura sit. Neque ex ipsa potentia intellectiva, nam hujus objectum naturale est dependens à sensibus & causis naturalibus. Hoc argumento utuntur Justinus in *Questionibus ad Orthodoxos q. 2. & 145.* Tertullian. in *Apologético c. 20.* Chrysostom. *Homil. 18. in Joan. Evangel. de consensu Evangel. à cap. 28. usque ad finem.*

Quod vero de nostra fide & mysteriis sint particulares prophetiæ, quarum fuit certissimus eventus, patet tum ex veteri, tum ex novo testamen-

to, nam in illo plures sunt, de Christi incarnatione, nativitate, morte, &c. in hoc vero sæpè legimus Christum, & Apostolos multa prædixisse de Ecclesiæ propagatione, gentium conversione, persecutione Christianorum, quæ quousque videmus impleri, vel impleri esse, & quæ nondum sunt implera. Ex his, quæ jam completa sunt, certò colligere possumus implenda esse, ut asserit August. 12. *de Civit. cap. 10.*

Tertium motivum est ex antiquitate nostræ doctrinæ: quo motivo utuntur multi Patres, & præsertim August. *Epist. contra fundamentum Manichæi* cum ait: *Nam si de fide unius DEI, quam habemus, loquamur, hæc antiquitate præcædit, & idololatriam, & omnes sceleres Philosophorum, atque Gentilium: ut probant Justinus in suo Adhætorio ad gentes, Lactantius lib. 2. *Divin. instit. c. 14.* Cyrillus Alexandrinus lib. 1. *contra Jul. August. 18. de Civit. cap. 18.**

Si verò loquamur de sacris litteris, in quibus habetur hæc fides, quam nos habemus, illæ longè antecesserunt omnia profanorum monumenta, ut ostendit Josephus lib. 1. *contra Appionem*, Justinus *Apologia 2.* Tertullian. *in Apolog. c. 19.* & alii.

Si demum de Christi, & Apostolorum doctrina loquamur, illam apud nos semper, & omnino illatam permanisse, probatur, tum ex continua successione Episcoporum à D. Petro usque ad nos. Quo argumento fidem, & Ecclesiam nostram esse antiquissimam, & Apostolicam, & veram probant Licentius lib. 3. *c. 3.* Tertullian. *lib. de præscript. c. 6. & 11.* & Hieron. *contra Luciferian. circa finem.* Tum ex perpetuo nomine Christi, & Apostolorum, quod sibi retinuit nostra fides, & religio, ita ut licet hæretici tam antiqui, quam moderni, conati sint varia nomina Catholicis imponere, nunquam tamen potuerunt illos appellare ex particulari auctore, sed ad summum ex particulari illo dogmate, quod illi impugnabant. Sic Montanistæ vocantur Catholicos *Physicos*, id est, *Animales*, eò quod volebant servare tres quadragessimas, quas illi jejunabant: & Calvinistæ *Papistas*.

Quartum motivum est, ex sanctitate doctrinæ nostræ. Quo argumento utuntur Tertullian. *Apologético c. 39.* & Justin. *Apologia 2.* Nam fides nostra ea docet, quæ rationi congrua sunt, & ad mores conformandos respectu DEI, proximi, & sui ipsius, & ad rectè vitam instituentiam valde conferunt, juxta illud Psal. *Lex Domini immaculata convertens animas.*

Quintum motivum est, ex admirabili ac divino modo promulgandæ fidei: qui satis expresse declarat illam non nisi à DEO esse posse. Constitit autem admirabilis ille modus in his. Primò, quod fides promulgata est à paucissimis hominibus, usque indoctis, & rudibus, nulla nobilitate claris, & pauperibus. Secundò, quod illi ea docebant, quæ magna ex parte hominum voluntatibus repugnabant, quæque erant ab omnium sensibus remota, & ad intelligendum, & faciendum perdifficilia. Tertio, quod adducebant homines ad hanc fidem, non spe aliquis commodi, vel lucri temporalis, sed sola spe bonorum æternorum, quæ non videntur. Quarto, quod hanc doctrinam eorum prædicatione plurimi sapientissimi, eloquentissimi, nobilissimi, ac ditissimi, unâ veritatis virtute Domino cooperante, victi ac superati, relicti patrii religionibus, quam libentissimè receperint. Hoc argumento, cujus maximam vim voluit Apostolus à Corinthiis intelligi: *Videte Fratres vocationem vestram,*

Pf. 116.

Corinth. 2.

vestram, quia non multi sapientes, non multi nobi-
les &c. utuntur Patres, Justinus Apolog. 2. Chrysof.
Hom. 34. in Matth. Aug. lib. 22. de Civit. 6. 5. Damal.
6. 4. de fid. 6. 4.

Sextum motivum sumitur ex miraculis: quo-
rum vis fuit maximè induciva ad recipiendam
fidem, ut patet Joan. 5. ubi Christus Dominus,
ego, inquit, majus testimonium habeo ipso Joanne Bap-
tista: opera, qua ego facio, ipsa perhibent testimonium
de me. Unde & Nicodemus Joan. 3. Scimus, inquit,
quia à Deo venisti: nemo enim potest hæc signa facere,
qua tu facis, nisi sis à Deo. Et propterea DEUS, Exod. 4.

Exod. 4.

Joan. 10.

Moysi dicenti fore, ut populus Hebræus non
credideret se à Deo profectum fuisse, dedit potesta-
tem miracula faciendi: & ut Joanni Baptista fides
adhiberetur in testimonio, quod de Christo Do-
mino præbuit, voluit DEUS, ut in ejus nativitate
plura miracula contingeret. Et Christus Dominus
præcipiens Apostolis Evangelij prædicationem,
subdit dicens: Euntes prædicatè &c. signa autem eos,
qui crediderunt hæc sequentur. Est autem miraculum
apertissimum motivum ad confirmandam fi-
dem, sive illa considerentur per ordinem ad cre-
dentes, quia cum naturale sit homini ex effectibus
causas investigare (hæc enim methodo omnes sci-
entiæ traditæ sunt) ex miraculis, tanquam ex effe-
ctibus supernaturalibus causæ supernaturales, pu-
ta veritates fidei colligi possunt: sive considerentur
secundum se, quia evidens est miraculum à solo
DEO fieri posse, & DEUM non esse autem illud
in confirmationem falsitatis. &c. Ideo hoc argu-
mentum præter Patres, Chrysofomum Tom. 3. in 2.
Cor. Tertullian. in Apologético cap. 27. Arnobium
lib. 1. Augustin. 10. de civit. cap. 12. lib. 16. 17. usus
est ipse Christus: Si mihi non vultis credere, operibus
credite. &c.

Multipliciter autem ex Apostolorum, & Christi
miraculis ostendebatur, doctrinam, quam prædi-
cabant, esse à Deo revelatam. Primò, ex multitu-
dine illorum; Secundò ex magnitudine, & varietate:
Tertiò, ex modo operandi; aliquando ex cæ-
remonijs, ut cum visum restituitur luti conaecti: ali-
quando ex solo imperio, sine ulla vel cæli & astro-
rum influentia, vel applicatione activorum suis
passivis; quale illud: Adolescenti tibi dico, surge: volo,
militare. & imperabat venis, &c. 4. Ex circumstantia
virtutum moralium: sic Mari 8. ex misericordia
pavit turbam propter gloriam Dei: Joan. 17. Pater
manifestari nomen tuum hominibus super terram. Si-
militer in Apostolis videntur quædam & mirabi-
liora: nam sola Petri umbra sanabat, &c.

Objicies, miracula, quæ circumferuntur de
Christo & Apostolis, verè non fuisse facta, quòd
historici gentiles eorum temporum nullam illor-
um fecerint mentionem.

Secundò, dato quòd facta fuerint, fuisse præsti-
giofa & falsa, cum similia fieri possint artibus ma-
gicis, & facta natren: ut à gentilibus, quæ tamen
nos negamus à DEO processisse.

Tertiò, licet fuerint vera miracula, nihil tamen
illa valere ad confirmandam nostram fidem: nam
interdum vera miracula facta etiam fuerunt ab
iis, qui falsa fidem proficebantur, ut à gentilibus
& hæreticis, ut referunt Valeus Max. lib. 8. La-
ctan. lib. 2. Sozomenus lib. 1. cap. 14. & Augustinus
lib. 21. de Civit.

Ad primam objectionem Respondeo, Christi
miracula non solum narrari à nostris, sed etiam ab
alienis, ut à Josepho, à Lentulo Epistola ad Senatorem
Romanum, quæ existat apud Eusebium lib. 2. hist. Et
de Christianorum miraculis constat in historijs
gentilium, & Annalibus Imperatorum, ubi habe-

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

tur Imperatores aliquos ob beneficijs miraculose
recepta, propter Christianorum orationes, gratos
illis fuisse, ut de legione Christianorum, quæ sub
M. Aurelio pluviam, & victoriam miraculose ob-
tinuit, refert Niceph. lib. 4. cap. 12. Quod si per-
pauci gentiles de Christo, & Apostolorum mira-
culis scripserint, id fuit factum, primò instinctu
dæmonis. Secundò, quia metuebant Imperatores,
qui puniebant Christianos, ut sacrilegos, & eorum
fautores. Tertiò, quia non intelligebant vim ho-
rum miraculorum: nam illa tribuebant artibus
magicis. Quartò, non est mirum, quòd hostes no-
stri ea non referant, quæ faciunt in nostræ fidei
confirmationem.

Ad secundam Respondeo cum Aug. lib. 10. de
Civit. cap. 6. Euseb. lib. 4. & 5. hist. & Tertullian. in
Apologético cap. 22. & 23. Christum verè suscitasse
mortuos, illuminasse cæcos, prædixisse futura, &
internas animi cogitationes penetrasse, idque evi-
dentissimum fuisse, ut Pharisei nunquam ausi
fuerint objicere falsitatem, præterquam quòd fa-
ctis constare potest id ex multitudine, magnitudine,
& circumstantiis horum miraculorum: nam hæc
omnia satis aperte indicant ea non potuisse fieri
arte dæmonis.

Ad tertiam dico primò, ex quatuor potissi-
mum differentijs inter miracula gentilium, & hæ-
reticorum, & nostræ, illa rectè suspecta; hæc verò
nostræ dignosci quam verissima. Nam primò illa,
ut ait Augustinus libro de utilitate credendi cap. 16.
fiebant ad ostentationem non ad utilitatem; hæc
semper habebant conjunctam utilitatem, & prop-
terea sibi hominum benevolentiam conciliabant.
Secundò ex eod. 22. de Civit. cap. 9. & 10. fiebant
opera dæmonum ad inducendos homines, ut
adorarent vel ipsos dæmones; at hæc ad adorand-
um unum DEUM. Tertiò illa non potuerunt
fieri ad confirmationem erroris, licet daremus
posse dæmones vera miracula facere: nam spectat
ad providentiam Dei, non permittere tantum
malum; hæc verò fiebant in confirmationem no-
stræ fidei. Quartò à nostris fiebant miracula per
solâ invocationem nominis JESU, & ubique, aut
ubicumque opus erat, & occasione data, & in
quacumque re, ut videre est in Vita Sanctorum,
ab alijs sanctissimis viris conscriptis. At inter gen-
tiles paucissima leguntur miracula, & casu, & non
ad libitum eorum, qui ea faciebant, & multis et-
iam alijs adhibitis, & requisitis, quæ illa poterant
suspecta reddere.

Dico secundò plura miracula apud hæreticos,
& gentiles ab illis fuisse conficta, ut ait Just. in
Oratione Perenet, plura itidem non excessisse virtu-
tem rerum naturalium, ac proinde potuisse arte
dæmonis: plura denique fuisse delusiones potius
quasdam, quam vera miracula, ita ut si voluissent
homines non temerè credere, potuissent aperta
falsitatis indicia reperire, quæ tamen permisit
DEUS fieri apud gentiles. Primò, quia non erant
in aliquod præjudicium fidei, cum non fierent in
confirmationem erroris. Secundò ad manifestan-
dam Dei providentiam. Tertiò ad probationem
bonorum, & penam malorum: nam justum est,
ut qui se dæmonum cultui tradiderunt, permit-
tantur à Deo per hæc à dæmonibus illudi, cum
præsertim sufficienter DEUS præmonerit eos
adversus hæc, ut patet in miraculis Antichristi,
quæ quia magnam habebunt veritatis speciem,
præmonuit nos Christus de eorum falsitate, quæ
prædictio nos confirmavit in fide.

Dico tertiò, quandocumque perventum est in
fidei controversia ad miracula, semper nostros
fuisse

Exod. 8.

3. Reg. 18.

fuisse

fuisse victores, ut patet ex confictu Moyſis & Aaron cum Magis Pharaonis; ELIÆ cum Propheris Baal; D. Petri cum Simone Mago, ut narrat Hegeſippus; Eugenij Episc. Catholici cum Cicola Episc. Ariano, ut aſſerit Gregorius Turonenſis *lib. 3. hiſt. c. 3.* Quo factum est, ut noſtri ſepè provocarent gentiles ad huiusmodi miracula, ut aſſerunt *Atnob. lib. 1. & Tertull. in Apolog. c. 23.*

Dico quartò, plura fuiſſe apud gentiles vera miracula virtute divina facta, quoniam non fiebant in confirmationem erroris, ſed ut manifeſtaretur vel particularis Dei providentia, vel innocentia alicujus hominis, ut est illud de Claudia, quæ navim, quam nemo poterat movere, ſuo cingulo traxit, & de virgine Veſtali, quæ aquam cribro portavit.

Septimū motivū, quo utuntur Chryſoſt. *Hom. 26. in Matth. Hier. in c. 9. Matth. Lactantius lib. 3. inſt. div. c. 23.* ſumitur ex efficacia noſtræ doctrinæ, tum in dæmonis illius hoſtis acerrimi viribus frangendis, qui vel in idolis tacebat, vel per ea, & per obſeſſos vim Evangelicæ veritatis perſuadendis, & audientium animis interitis permovendis, ut de Chriſti Domini ſermonibus pluribus in locis teſtatum habetur. Nam *Joan. 7.* miniſtri à Judæis miſſi ad Chriſtum apprehendendum, id facere deſtiterunt dicentes: *Nunquam ſic locutus eſt homo,*

Joan. 7.

Matt. 15. Marc. 8.

ſicut hic homo. Et *Matt. 15. ac Marc. 8.* legimus quòd turbæ, relictis domibus, & oblitæ neceſſarij cibi, integros dies, immo & triiduum illum fuiſſe ſecutis.

Oſtavum motivum eſt ex conſtantia ipſius, quæ inter tot adverſa, puta inter perſecutiones varias, multiplices, & maximas, cum ab hæreticis, tum gentilibus excitata, ſemper illæſa permanſit, cum è contra ſectæ gentilium, & idololatria, maxime poſt Chriſti adventum, ferè jam deſecet, & plurimæ hæreſes ſin. jam ex inſciæ, & paulatim extringuntur: quod eſt certiffimum ſignum noſtræ fidei, doctrinam non niſi à DEO promanſiſſe, ut bene arguuntur Gamaliel. *Act. 5.* dicens: *Si opus hoc non eſt ex DEO, diſſolvatur.* Hoc argumento utuntur Tertull. *contra Scapulam,* & *Apologetico cap. ultimo.* Juſtinus in *Dialogo cum Triphone,* Auguſtinus *lib. 22. de Civitat. cap. 6.*

Act. 5.

Nonum motivum ſumitur ex teſtimonio infinitorum hominum pro confeſſione fidei ex omni genere, ſexu, ætate, qualitate (puta, in doctrina, nobilitate, potentia, ſincertate,) clariffimorum, ſumma conſtantia, & patientia morientium, multis ſignis & miraculis in eorum morte contingentibus, & admirabili converſione ad noſtram fidem ob eorum mortem conſtanter toleratam, & innumera ſigna ipſorum ſanctitatis tunc viſa: tum infinitorum gentilium, tum eorum, quibus erat cura demandata, Chriſtianos occidendi, niſi fidem deleerent. Hoc argumento utuntur inter alios Juſtin. *Martyr. in Apolog. ad Senat. Romanum,* ubi teſtatur ſe maxime motum fuiſſe ad Chriſti fidem amplectendam, & *Lactant. 5. inſtit. c. 13. & 14.* Quod argumentum optimum eſt, ſumptum cum circumſtantijs prædictis: nam conſtat multos pro tuenda hæreſi mortuos eſſe. Sic Tertullianus *lib. de fuga in perſecutione* & *Euseb. lib. 5. hiſt. c. 18.* referunt Montaniſtas gloriari ſolitos de numero ſuorum Martyrum, & idem de Meſſalianis referi. *Epiphanius hæreſi 80. de Donatilis*

Auguſtinus Epifto. 68. Veram illi, & pauci fuerunt, ſi comparantur cum noſtris Martyribus, ut oſtendunt *Victor de perſecutione Vandolica,* *Euseb. lib. 5. & 7. cap. 19.* Nec fuit ex omni genere, ſexu, & ætate, nec in illis elucebat ſanctitas, quæ in noſtris, qui pro illis orabant ſepè à quibus torquebantur, & illos convertebant ad fidem: neque in eorum morte ſigna & prodigia fiebant: neque demum propterea creſcebat numerus eorum, qui hæreſim illam ſectarentur. Cum tamen ob noſtrorum Martyrum mortes incredibiliter augetetur numerus fidelium. Quod notavit Tertull. in *Apol. c. ultimo,* dicens *ſanguinem Martyrum eſſe ſemen Chriſtianorum.*

Decimum motivum, ex infælici exitu eorum, qui noſtram fidem ſunt perſecuti, & felici eorum, qui illi fuerunt: quod patet multis exemplis, tam gentilium, quàm hæreſiarcharum, quæ legi poſſunt: apud *Medinam lib. 2. De recta in Deum fide.* Hoc argumento utuntur Tertull. *lib. contra Scapulam* & *Chryſoſtomus Oratione 3. contra Judæos.*

Undecimum motivum, ex teſtimonio eorum, qui Chriſti fidem non receperunt, tum de auctore noſtræ fidei, tum de ipſa fide, & iis qui illam profitentur. Nam *Joſephus lib. 18. Antiquitatum* teſtimonium perhibuit de Chriſto. De eodem etiam *Sibyllæ apud Lactantium lib. 1. c. 5. & 7.* De Chriſtiano verò refert *Juſtinus in 2. Apolog. tertium Imperatorum in eorum commendationem.* *Plinius etiam Secundus ex Tertull. in Apolog. c. 2. de ea reſcripſit Epifto. ad Trajanum imperatorem.* Hoc argumentum aſſerit *Aug. de Civit. 47.* maximum habere pondus ad noſtram Religionem confirmandam.

Duodecimum motivum, ex Fidelium generali prudentia, ſapientia, optima gubernatione, ſanctitate. Unde legimus quofdam Barbaros, auditis moribus Chriſtianorum, Doctores Chriſtianos poſtulaſſe. ita *Socrates lib. 4. c. 27. & Theodoretus lib. 4. c. ult.* Ex admirabili prudentia, in magna differentia graduum, & officiorum, & pulcherrimo ordine totius Religionis Chriſtianæ: cum enim, qua à Deo ſunt ordinata ſint, valde credibile eſt, Religionem noſtram, ubi talis ac tantus viget ordo, à DEO eſſe. De hac re legendus eſt *Nazianzenus Oratione de moderatione* in diſputationibus habenda.

Decimum tertium motivum, ex motivis internis, puta bonis cogitationibus, & illuſtrationibus, & pijs affectibus ad id, quod honeſtum eſt, & rationi conſentaneum, & internis conſolationibus, quas Fideles ſupra naturæ ordinem in ſeipſis experiuntur, & varijs demum providentiæ modis, quibus DEUS hominem ad fidem conducit: quæ motiva ex *D. Tho. 2. 2. q. 2. art. 6.* majus pondus habent, quam cetera motiva.

Ex his motivis ſic poſſumus una vel altera demonstratione noſtram confirmare Concluſionem. Prior ſic hæc: Illa doctrina eſt evidenter credibilis, cujus auctor eſt ineffabilis veritatis, & ſingularis ſanctitatis, quæ multò ante fuit à ſanctiſſimis viris prædicta, quæ nihil contra bonos mores, & rectam rationem continet, ſed mirabiliter conſert ad vitam rectè inſtituendam, cum ſi ſummæ ſanctitatis, integritatis, & efficacæ, qua in ſui propagatione divinitus probata fuit, & innumeris, ac veris miraculis confirmata, quæ mirabiliter inter innumeraſ Genilium, Judæorum, & Hæreticorum perſecutiones illæſa permanſit. & incredibiliter crevit, pro cujus confeſſione, ac deſenſione infinitus hominum numerus cujuſcumque generis, ætatis, ſexus, & conditionis, tam alacriter

crier mortem subiit, cujus persecutores tam gravibus supplicij multati sunt, cujus sanctitati, & integritati ipsimet adversarij, vel inviti perhibere testimonium coacti sunt, quam denique qui recipiebant super naturæ ordinem ad illam se variis illustrationibus affici, & allici sentiebant, quamque complexi sunt tot viri sanctitate, sapientia, doctrina, & omni virtutum genere clarissimi; sed doctrina nostræ fidei est hujusmodi, ut patet percurrenti per motiva prædicta: ergo, &c.

Alteræ demonstratio, quæ præcedentem confirmat, est desumpta ex divina providentia: nam evidens est naturaliter DEUM habere providentiam actionum humanarum, & gubernare homines in his præsertim, quæ spectant ad felicitatem æternam, & honestatem mortum, & verum Dei cultum, ergo in his rebus gravissimis ad illam pertinet non permittere homines in signis decipi, & præsertim eos, qui toto corde DEUM querunt, cum res fidei proponantur, ut credendæ, quia relevatæ, & justificatæ à Deo, ad ejus bonitatem, veritatem, & sapientiam spectat, non permittere, ut falsa, tam manifestè sua auctoritate confirmentur, sed de facto permittit DEUS doctrinam Catholicam tantis argumentis confirmari; ergo evidens est, eam esse veram, & à Deo.

Ex his manifestè sequitur, quod doctrina nostræ fidei comparata cum doctrina Gentilium, Judæorum, & Hæreticorum omnium maximè est evidenter credibilis, & credenda. Prior pars probatur primo, in eisdem Scripturæ locis. Secundò ratione: Evidenter credibile est, esse aliquam religionem in mundo: nam est contra Dei providentiam permittere totum genus humanum caere vero DEI cultu & cognitione: at si est aliqua religio, evidenter credibile est, non esse sectam Gentilium vel Hæreticorum; ergo evidenter credibile est, esse illam, quam nos profitemur. Consequentiā patet à sufficienti partium enumeratione. Minor verò probatur: quia si comparatur cum sectis Gentilium, hæ continent multa falsa contra rationem, & lumen naturale, quod observavit Justinus in *Adhortatorio ad hæreses* Tertul. in *Apolog.* August. *primis 12. libris de Civitate Dei*. Præterea continent multa inter se pugnancia, ut patet in Alcorano, ut fusè ostendimus infra: illarumque auctores fuerunt homines improbi: si verò comparatur cum Judæorum lege, non dubium quin illam in multis excedat.

Primò nonnulla ex signis adductis in hunc finem facta sunt, ut rejecta Judæorum lege Evangelium iaduceretur. Secundo licet Judæorum lex sancta sit, & à Deo tradita, Judæi tamen post Christi adventum multa falsa, & absurda docuerunt, ut videre est apud Sixtum Senensem *lib. 2. Biblioth.* quorum saltem aliqua, ut usuram esse licitam, omnes amplectuntur. Tertio in prophetiis, quas non negant Judæi esse à Deo, reperiuntur ea, quæ sunt in nostra doctrina prædicta, quæ nos facta videmus, & ipsi vel inviti experiuntur. Quo argumento usus est Christus, Joan. 5. *Scrutamini Scripturas*; & Luc. ult. incipiens à Moyse, Si deum comparatur cum quacunque secta hæreticorum, evidens est, hæ esse incredibiles. Nam primò earum auctores fuere viri pessimi, ut patet ex miserrimo & turpissimo eorum exitu.

Secundò in qualibet earum est mira doctrina inconstantia, instabilitas, & contradictio, quod auctores earum vel pugnancia dicerent, vel quædam docerent, quæ postea mutabant, vel quia paulò post eorum hæreses in plures sectas divide

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

rentur, ob dissensionem discipulorum, tum inter se, tum à suo præceptore, ut conigit in Ariana hæresi, cujus novem mutationes brevi tempore factas refert Niceph. *lib. 12. c. 20. 21.*

Tertio, quia nulla est hæresis, quæ non aliquid contra bonos mores, rectam rationem, rectamque existimationem de DEO doceat, ut notarunt Irenæus *lib. 1. & 2. contra Hæreses*. Epiphani. *Hæresi 26. 27.* & August. *lib. de Hæresibus*. Et id evidentiissimum est in hæresibus nostri temporis, nam negant liberum arbitrium, DEUM faciunt auctorem mali, negant justos obligari præceptis.

Quartò nullus hæreticus donum prophetiæ verè habuit, nullos in confirmationem suæ doctrinæ vera miracula edidit, sed cum fingeret se velle ea facere, statim eorum doli detegebantur, quod apertiissimum est signum falsitatis doctrinæ, cum, ut ait Chrysostomus *Hom. 14. in Matti. & S. Thom. 1. 2. q. 178. art. 2. ad tertium*, verà miracula veram fidem comitentur: contra verò professores Catholicæ fidei quàm plurimi, & viri sanctissimi donum prophetiæ habuerunt, & in confessione nostræ doctrinæ multa miracula ediderunt.

Quintò qualibet hæresum inceptis post prædicationem Apostolorum, multæque ex illis jam extinctæ sunt, vel paulatim extinguuntur, cum tamen vera fides debeat esse perpetua in aliqua saltem hominum congregatione, & ab eo tempore, quo prædicari à Christo & Apostolis coepit, usque ad finem mundi illa permanere, qualis est, quam nos profitemur, ut patet cum ex perpetua conservatione ejusdem nominis, tum ex continua successione Episcoporum à D. PETRO usque ad nos. Quo argumento contra hæreticos utuntur Patres citati in tertio motivo ad probandum fidem & Ecclesiam nostram esse antiquissimam, Apostolicam, & veram.

Obijciunt hæretici, non esse bonum argumentum ex hac successione Episcoporum ab Apostolis: nam licet continuata fuerit usque ad tempus illorum Patrum, non tamen usque ad nos. Sed contra, nam eo modo, quo illi Patres usque ad sua tempora ostenderunt illam continuasse, eodem nos modo usque ad nostra.

Obijciunt rursus hæretici, neque hinc posse sumi argumentum veræ Religionis: nam licet isti Episcopi sint continuati ab Apostolis, jam diu tamen fidem amiserunt, sicut patet in Ecclesia Græcorum, qui à fide defecerunt.

Respondeo tamen, ex hac successione Episcoporum in Ecclesia, præsertim Romana, optimè probari conservationem fidei, & Ecclesiæ: nam cum Christus promiserit Petro & successoribus, quod non deficiet ejus fides, etiam perpetuitatem fidei promittit Ecclesiæ Catholicæ maximè Romanæ, quæ est caput cæterarum. Cum ergo videamus continuati Ecclesiam, quam Christus fundavit, idem dicendum est de fide: & si alicubi dicendum est veram fidem perseverare, sine dubio dicendum est ibi conservari, ubi non est interrupta posita successio: quo argumento utuntur Hilar. *6. de Trinit.* Hieronym. & alij supra citati.

Posterior pars probatur: nam evidens est doctrinam illam, quæ nihil continet rationi contrarium, habetque tot, & tanta motiva suæ credibilitatis, & est ad salutem necessaria, non solum esse credibilem, sed etiam secundum rectam rationem credendam. Sed evidens est illa esse in nostra doctrina; ergo evidens est prudentis esse præsertim posito præcepto de actu fidei, credere id quod est evidenter credibile: sed mysteria nostræ fidei sunt hujusmodi, ergo.

Dixi doctrinam nostrae fidei esse evidenter credibilem, & credendam: nam argumenta posita hoc tantum efficere possunt, non autem necessario efficiunt, ut actu credantur: nam hoc positum est in voluntate hominis cum divino auxilio, quod quibus datur, misericorditer datur, quibus non datur, iuste negatur, vel non iniuste auferitur, licet semper addit auxilium, quo quis potest credere. Non tamen huiusmodi argumenta sunt superflua: Nam primò suavitè disponunt hominis mentem ad credendum. Secundò per illa refelluntur argumenta contraria: Tertio per illa iuste condemnantur, qui illis propositis credere noluerunt, juxta illud Joan. 15. *Si non venissem, peccatum non haberent.* Math. 11. *Pariter Corozaim, &c.*

Joan. 15.

Si non venissem, peccatum non haberent. Math. 11. *Pariter Corozaim, &c.*

Secundo sequitur omnes fideles, singulos pro sui ingenij capiti, & conditione credibilem, habere evidentiã credibilitatis articulorum fidei. Est S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 4. ad 2. Et probatur, quia præceptum de actu fidei non obligat, nisi post sufficientem propositionem credibilem: sed hæc non est; quia solum ostenduntur probabiliter esse, quæ proponuntur credenda: sed quia evidenter ostenduntur credibilia esse, tamquam à Deo relevata, ut supra docui, ergò. Confirmatur: nam in rebus gravissimis, & difficillimis, si quis simpliciter crederet absque eo, quod haberet sufficiens argumentum, leviter, & irrationabiliter diceretur credere: at sufficiens argumentum non æstimatur illud, quod tantum ostendit probabilitatem rei, quia semper potest quis rationabiliter de opposito dubitare: ergò erit illud, quod evidenter ostendit credibilitatem rei.

Dixi tamen pro conditione credibilem: quia non est in omnibus credendis requirenda eadem evidentiã credibilitatis: nam irrationabile est requiri eandem ad credendam rem levem atque gravem. Dixi pro cuiusque ingenij capiti: nam non in omnibus hominibus requiritur eadem evidentiã ad rem eandem credendam: nam alia requiruntur in homine simplici, vel in puero perveniente ad usum rationis, alia in homine docto: in isto enim argumenta majora & fortiora; illis verò sufficientia minora, ut auctoritas parentum, vel prælatorum, vel sapientum hominum, & doctorum, consensus universalis Ecclesiæ, & quod doctrina, quæ præponitur credenda, nihil continet contra rationem, & bonos mores, & alia huiusmodi, quæ sunt omnibus communia. Quod si aliquid horum alieni desit, supplet DEUS interioris per gratiam, cum inspectet ad ejus providentiam.

C A P V T IV.

Brevis, compendiosa tamen & accurata testimoniorum credibilitatis nostræ fidei collectio, ex D. Tho. 1.

contra Gent. cap. 6.

Huiusmodi autem (inquit D. Tho.) veritati, cui ratio humana experimentum non præbet, fidem adhibentes non leviter credunt, quasi indoctas fabulas secuti (ut 2. Petri 1. dicitur.) Hæc enim divinæ sapientiæ secreta ipsa divina sapien-

2. Petri 1.

tia, quæ omnia plenissimè novit, dignata est hominibus revelare, quod sui præsentiam, & doctrinæ & inspirationis veritatem convenientibus argumentis ostendit: dum ad confirmandam eam, quæ naturalem cognitionem excedunt, opera visibiliter ostendit, quod totius naturæ superat facultatem: videlicet in mirabili curatione languorum, mortuorum suscitatione, caelestium corporum mirabili mutatione, & quod est mirabilius, humanarum mentium inspiratione: ut idiotæ & simplices, dono Spiritus sancti repleti, summam sapientiam & faciundiam in instanti consequerentur.

Quibus inspectis, prædictæ probationis efficaciam, non armorum violentiam, non voluptatum permissionem, & quod est summe mirabile, inter persecutorum tyrannidem, innumerabilis turba non modo simplicium, sed etiam sapientissimorum hominum, ad fidem Christianam convocavit. In qua omnem humanum intellectum excedentia prædicantur: voluptates carnis cohibentur: & omnia quæ in mundo sunt, contemptui ducuntur. Quibus animos mortalium assentire, & maximum miraculum est, & manifestum divinæ inspirationis opus, ut contemptis visibilibus, sola invisibilia cupiantur. Hoc autem non subitò neque casu, sed divina dispositione factum esse, manifestum est ex hoc, quod hoc se facturum DEUS, multis ante Prophetarum prædixit oraculis: quorum libri penes nos in veneratione habentur: utpote nostræ fidei testimonium adhibentes.

Huius quidem confirmationis modus tangitur Hebr. 2. ad Hebr. 2. *Quæ (scilicet humana salus) cum initium accepisset, enarrari per Dominum: ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, consistente DEO signis, & portentis, & varij Spiritus sancti distributionibus.* Hæc autem tam mirabilis mundi conversio ad fidem Christianam, indicium certissimum est præteritorum signorum, ut ea ulterius iterari necesse non sit, cum in suo effectu appareant evidenter. Etenim omnibus signis mirabilibus, si ad credendum tam ardua, & operandum tam difficilia, & ad sperandum tam alta, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset à simplicibus, & ignobilibus hominibus: quamvis non cesset DEUS etiam nostris temporibus ad confirmationem fidei per Sanctos suos miracula operari.

Hi vero, qui sectas errorum introduxerunt, processerunt via contraria, ut patet in Mahumete, qui carnalibus voluptatibus permittis, ad quam desiderium carnalis concupiscentia instigat, populos illexit. Præcepta etiam tradidit permissis conformia, voluptati carnali habenas relaxans, in quibus in promptu est à carnalibus hominibus obediri. Documenta quoque veritatis non attulit, nisi quod de facili à quolibet mediocriter sapiente naturali ingenio cognosci possint: quin potius vera quæ docuit, multis fabulis & falsissimis doctrinis immiscuit. Signa etiam non adhibuit supernaturaliter facta, quibus solum divinæ inspirationi conveniens testimonium adhibetur: dum operatio visibilis, quæ non potest esse nisi divinæ, ostendit Doctorem veritatis visibiliter inspiratum: scilicet, dum dixit se in armorum potentia missum, quæ signa & latronibus, & tyrannis non desunt. Nec aliqui sapientes, aut in rebus divinæ & humanis rebus exercitati, à principio crediderunt; Sed homines bestiales, in desertis morantes, omnis doctrinæ divinæ profus ignari, per quorum multitudinem alios armorum violentia in suam legem coegit

CAPVT V.

De confirmatione doctrinæ Evangelicæ ex signis & miraculis : & quare nunc miracula non ita frequenter fiant.

coëgit. Nulla etiam divina oracula præcedentium Prophetarum ei testimonium perhibent: quia potius quasi omnia & veteris & novi testamenti documenta fabulosa narratione depravat: ut patet per ejus legem inspicienti. Unde astuto consilio libros veteris & novi testamenti sui sequacibus non reliquit legendos: ne per eos falsitatis argueretur. Et sic patet quod ejus dictis fidem adhibentes leviter credunt. Hactenus D. Thomas.

Tria sunt potissimum fundamenta, si attendè expendantur, quibus D. Thom. nostræ fidei veritates confirmat. Primum, miracula ab Apostolis in fidei confirmationem edita. Secundum, mundi conversio considerata, & expensa, cum mirabilibus circumstantiis, nempe à quibus fuerit facta hæc conversio, & qui fuerint conversi, quibus modis, & quomodo, quibus superatis difficultatibus, & aliis innumeris impedimentis. Tertium demum ex prædicationibus Prophetarum.

Verum hæc dicit aliquis valere quidem satis adversus Judæos, qui Prophetarum libris & oraculis fidem habent; contra Ethnicos verò Prophetis Hebræorum minimè credentes, infirma esse & invalida. Sed non ita est: varietas enim Prophetarum multis sæculis ante Dominum edita, literisque consignata, cum in Domino nostro perfectè impleta cernantur, veram esse ipsius fidem & doctrinam, apud omnes etiam gentiles apertè demonstrat. Nec potest Gentibus ea suspicio incidere, ne forte libri Prophetarum à Christianis suo ipsorum arbitrio, ex usu suo fuerint confecti, quippe eos Christiani à Judæis, Christiani nominis infestissimis hostibus, acceperunt: penes quos illi hodieque sunt, & fuè olim per annos plus mille & quingentos ante Christi adventum. Quin imò ob eam maximè causam divino consilio factum esse testatur D. Hier. super e. 16. *Isaia*, Aug. 1. 18. *de civitate Dei* e. 46. Theod. Orat. 10. *de Providentia*, Judæos per omnes Gentes usqueque dispersos esse, ut quæ à Christianis prædicantibus Evangelium Prophetarum varietas profertur, ea Gentes in Judæorum libris legentes, non esse Christianorum signa intelligerent: quin Evangelium tot tamque manifestis antiquorum vatum oraculis confirmatum, proniori assensu studioque amplecterentur. Quapropter mihi quidem vehementer probatur sententia illa D. Augustini, quæ est in 46. e. lib. 11. *de Civitate Dei*: nihil est (inquit) firmitus ad convincendos quoslibet alienos, si de Evangelij veritate contenderint, nostris que fulciendos, si rectè sapuerint, quam ut divina prædicit, de Christo ea proferrantur, quæ in Judæorum scriptis sunt codicibus, quibus avulsis de propriis sedibus, & propter hoc testimonium toto orbe dispersis, Christi usque quaque crevit Ecclesia: Nec verò solos Judæos testes hujus rei habemus, sed etiam ipsam Gentes testificantur: Namque annis circiter 300. ante ortum Domini nostri in terris, flagitante Philadelpho, secundo post Alexandrum Magnum Egypti Regem, (id quod in Judæorum & Gentium historiis est proditum) ex Hebræo sermone sacri libri veteris testamenti, per duos & sexaginta interpretes Hebrææ gentis sapientissimos in Græcum sermonem sunt conversi: quorum librorum & fama, & notitia per omnes gentes pervagata est.

Objicies etiam de miraculis, quare nunc miracula non fiant, cum ea sint præcipua nostræ fidei testimonia. Sed de hac re sequenti Cap. dicemus.

Multa fuisse facta signa & miracula & à prophetis, & ab Apostolis, ut Christiana firmaretur doctrina, nemo est qui dubitat. Atque esse necessaria miracula, ut mundus Christianæ prædicationi fidem adhiberet merito censuit D. August. 22. *de Civitate Dei* e. 8. quorum omnium miraculorum finis non alter fuit, quam ad conciliandam auctoritatem ministris, & ut Christianæ doctrinæ fides adhiberetur. Quare prudenter admodum illos omnes fecisse constat, qui propter miracula, quæ à Christo vel Apostolis fieri cernebant, eorum dictis fidem adhibebant. Unde multi solent quærere & admirari, quare cum miracula sint adeo efficacia, nostra ætate in prædicatione S. Evangelij apud infideles miracula non cernantur, quæ Christus suis promissis videretur maximè Evangelij prædicatoribus Marci ult. *In nomine meo demonia ejicient*, &c. Nulla enim est ita facilis ac certa via, ad conversionem Gentium, quam vitæ innocentia, signorum splendore decorata.

Hujus autem dubitationis triplex potest esse solutio. Prima, multa fuisse facta miracula, etiam post tempora Apostolorum, & nostra etiam ætate in novo orbe quam plurimè, etiam per milites, de quibus præclari Thomas Bozius *De signis Ecclesiæ* lib. 5. fig. 1. e. 2. & lib. 12. fig. 57. ubi miracula à viris sanctissimis hac nostra ætate edita recenset: In primis, inquit, cum Christophorus Columbus in Indias Occidentales nobis antea ignotas primùm simul cum suis sociis pervenit, in omnibus earum locis hoc miraculum commune erat. Nam cum passim demones ederent responsa; ubi Eucharistiæ Sacramentum per nostros in aliquo loco reponeretur, continuo demones obmutescerant: & cum crebris terramotibus terræ conquassarentur, & frequentibus tempestatibus miserè etiam deformarentur; nunc nostra Religione recepta, non ita contingit. Hoc universi his regionibus communitè: speciatim verò accidit, ut Christophorus Columbus in insula, quam vocant Hispaniolam, sive S. Dominici, altissimam è ligno crucem defigeret. Indigenæ sæpius eam prostertere ad terram, & convellere conati, nihil proficere: contactu illius ac fragmentis morbi passim curabantur.

Novissimè verò B. Aloysius Bertrandus Ordinis Prædicatorum, maximè nostram Religionem in ijs locis amplificavit, datumque est illi divinitus, ut mortuos ad vitam revocaret, & innumeros ægros restitueret sanitati. Accidit aliquando, ut alicujus vici incolæ ad eum confluerent, nonnisi Christo dare parati. Interrogati quid eos ad hoc adduceret, responderunt in publico quodam universalique eorum conventu astitisse demoneum, quem cuncti specie horribili viderent, ac dixisse: *Quid me, astantibus duobus Christianis, invocasti?* (aderant forte duo ab Aloysio ad Christum perducti) *abripisse eos hinc.* Ubi hæc dixit, homo quidam, qui se diceret ab Aloysio missum, processit repente

repente in medium conventum, & in conspectu omnium disputatione inita, dæmonia convicit: quibus actus evanescere ex oculis astantium. Venit forte in manus Principis cujusdam, qui non longè aberat à finibus regni Peruan, effigies Christi crucifixi. Ille acceptam conspuere, ac multis modis irridere cœpit, in conspectu plurimorum. Ibi mirabiliter imago quasi verè spiraret, cœpit ex oculis lumen emittere, caput motare, & aspectu minari, Regem, cunctosque terrere. Quocirca pavore percussi omnes, & tremore correpti, partim cecidèrunt in terram, partim cum se viderent obrigescere, neque posse loco recedere, exclamare cœperunt, factique penitentes, misericordiam suppliciter implorare: ob id pristino statui proinus restituti, imaginem Christianorum DEUM palam conspici alicuius voce, rem cunctis enarrare. At Princeps unà cum multis è numero suorum se Cœcum contulit, & factum divulgans Christo se devovit.

Martinus de Valentia, illustrissimæ sanctitatis fuit. Hic ex ordine S. Francisci cum duodecim Socijs venit in Occidentales Indias, anno millesimo quingentesimo vigesimo quarto, & Incredibile est, quot ipse cum suis Indos ad Christi cultum perduxerit. Nemo ex illis duodecim fuit, quin anno millesimo quingentesimo trigésimo primo plusquam centum millia Indorum baptizasset. Hic verò eminentissimæ fuit sanctitatis, virtutumque omnium divinarum sublimissimum culmen est assecutus. Visus est aliquando, cum in Salmanticensi Minorum monasterio diversaretur, orans extensis in modum crucis brachijs, in aëra sublatus. Cum sæpè è superiori loco verba faceret de Christi passione ad populum, rapiebatur extra omnes sensus, immobilisque erectus ac rigens diu persistebat. Antonius è Nava, & Ferdinandus Cortesius in Thalmanalco oppido, cum cellam, in qua morabatur, de improvviso aliquando aperissent, invenerunt orantem in aëra sublatum, & à sensibus abstractum. Bernardinus è Sahagunt, cum cuperet hæc proprijs ipse oculis intueri, accessit in Thalmanalco ad ea loca, in quæ solitudinem petens precaturus *Martinus* conferre sese solebat, observato tempore, quo se in illa jam sanctus receperat, ubi propior est factus, mirificum splendorem conspicitur, progredi ultra non potuit, quod nimia lux aciem luminum perstrinxisset, mentemque obrutasset.

Allanus est aliquando ad virum sanctum puer ægrotans, ut eum baptizaret: verum priusquam perficere id posset, ille vita decessit. Acceptum Sanctus in alari collocavit, supplicationi se dedit, ad vitam paulò post reduxit, baptizavit, ac suis restituit. Tlaxcala præ nimia siccitate cuncta exsita jam conspiciantur: venèrunt cives ad virum divinum, opem perentes: supplicatione indicta, processit ille ad locum quendam, in quo crux fuerat collocata. Vix eò pervenerat in precibus torus, cum pluvia copiosa cœliùs defluxit. Idem rursus contigit in oppido Tlaxpano. Plurimis porrò ægrotis sanitatem restituit, illud autem nullo modo prætereandum. Joannes ex Oveto, qui Tecamacalco decessit, Custos in civitate Angelorum, cum sensu oderatus esset privatus, Sanctique cadaver tumulo recluso inspexisset, incredibilem protinus odoris fragrantiam sensit, & ex illo odoratum recepit.

Obiit anno millesimo quingentesimo trigésimo quarto, cum diem mortis prædixisset, genibus in nudi humo in morem supplicantis positus, &

in contemplatione caelestium defixus. Corpus ejus triginta tres annos integrum incorruptumque omnino permanit, & ejus videndi copia pluribus ad illud invensum properantibus fiebat. Innumera porrò miracula quotidie ex illo prodibant. Post annum millesimum quingentesimum sexagesimum septimum, cum capiam, in qua repositum jacuerat, aperuissent, nihil in illa inventum. Facta est diligentissima inquisitio, an ab aliquo fuisset asportatum, & subreptum: nihil potuit inveniri, quamvis Apostolicae literæ in eam rem scriptæ fuerint, anno millesimo quingentesimo octuagesimo.

Indi in maxima illum, veluti Apostolum, divinitus ad ipsos missum, veneratione habuerunt, & quæcumque ad illum spectantia colligere poterunt, veluti caelestes quasdam reliquias asserverunt, & coluerunt summo honoribus verò moribus aut eriam peste tentati sunt, illa corporibus admovebant, ac sanitatem plerumque mirabiliter proinus idem recipiebant. Quocirca data fuit opera diligens, ut omnes ejus reliquias vestium, ceterarumque rerum colligerentur. Collectæ loco decenti sunt repositæ, & miracula innumera ab illis indies emanant.

Deinde *Joannes à S. Francisco*, solis precibus, ac nullo prorsus studio, assecutus est linguæ Mexicanæ cognitionem, ita ut maximè cunctis fuerit admirationi, cum repente auditus fuit ea lingua innumeris presentibus concionari. Hic aliquando plurima idola Indorum, multitudine ingenti vidente, à pueris Christianis confingi jussit. Eadem verò die dæmon apparuit Indo cuidam, qui aberat passibus millibus sexaginta: apparuit autem facie deturpata, membrisque mutilatis, inqueens: *En tu à Joanne male habitus sum*, remque, uti gesta erat, explicavit, efflagrans, ut adversus Joannem suam contumeliam ulciceretur, se ipsi opem laturum: docuitque rationem, qua flagitium perpetraret. Aggressus est rem Indus, expectatumque *Joannem* per insidias adortus, prægrandi fuste percussit, aufugientisque irritò eventu, & à prosequentibus nonnullis comprehensus, rem detexit, & Christo se dedit.

Idem *Joannes* idolorum sacerdotem baptizavit, cui mox duo dæmones, assumpta parentum ipsius dæmoniorum effigie, apparuerunt, affirmantes se in amœnissimis deliciarum locis degere, eò deducturos ipsum, si velit sequi & imperata facere. Sequitur ille, perveniunt ad silvam, suadent ut laqueo faucibus injecto se ex arbore suspendat, ac præfocet. Aggresso jam rem misero affliit *Joannes*, sive ipse revera, sive ejus species, increpat, dolos detegit. Agnito sceleris, Indus Dei nomen ex animo implorare cœpit, ac promissus dæmones cum suis spectris evanescere. Ipse Mexicanum reversus, Joannique occurrens, accessit ad pedes, veniam criminis suppliciter petens. Idem *Joannes* defunctum filiolum, diu rogatus à matre, ut id faceret, ad vitam precibus revocavit: aliaque multa mirabiliter egit, ac prædixit. Obiit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto.

Hos igitur paucos retulisse sit satis ex ijs plurimis, qui virtutibus divinis florentes, miraculisque editis clari prodierunt ex Quedine S. Francisci, & innumeros ad Christum populos bellinis antea moribus viventes traduxerunt in latissimis Indiarum occidentalium terris. Illorum verò gesta quædam brevissimis adumbravimus. Si quis ea latius cognoscere cupit, legat historiam Franciscanæ.

tiscanam ad finem, quam dedit in lucem Franciscus Gonzaga Episcopus Cephalenus, & illius Ordinis antea summus Praefectus.

Innumera verò etiam sunt, quae in Indiis item orientalibus per viro Religiosos miracula patrata sunt; ex quibus pauca attingamus. *Xaverius* in ora Comorinensi duos jam vita functos ad lucem multis praesentibus, quorum precibus ad id est coactus, revocavit. In insula Japonis muto cui-dam, & pedibus capto usum linguæ & ingres-sam, surdo auditum, alteri item surdo mutoque sanctitatem divini us reddidit. Non est numerus aegrotorum, qui precibus ejus, quamvis essent à medicis desperati, continuo mirandum in mo-dum sunt liberati, & nunc etiam cadaver ipsius *Goz* miracula innumera edit. Plurima dum vive-ret in publicis etiam concionibus longissimè po-sita, uti erant, praesignificavit.

Per multa alia hoc sanctissimo viro, aliisque verbi *DEI* praeconibus, humanas vires exceden-tia, patrata prodigia, in his regionibus, transeun-do, paucis insinuandum duxi, fuisse anno 1584. Ad instantiam *Philippi II.* Regis Catholici ad reg-na Congi & Angolæ è nostris Catholitis discal-ceatis missos *Didacum à sacramento.* ac *Didacum ab Incarnatione*, cum *Francisco à JESU*, alias indigna, nuncupato, viro admirandæ sanctitatis, qui, non paucis editis miraculis, copiosam infidelium mul-titudinem ad fidem perduxerunt ac baptizarunt; uti testatur *Ven. P. Hieronymus à Matre Dei*, alias *Gratianus*, in suo Romæ an. 1610. edito opere, de *propaganda fide*. Consulendus de hoc etiam *Fran-ciscus à S. MARIA* Tomo 2. *Annalium congregationis Hispanicae Carmelitarum Excalceatorum libro 6. cap. 28. & seqq.* alijque.

Hæc artigillè sufficiat, ut persuasum omnibus sit, si merita, & Apostolicæ virtutes non desint, nec miracula etiam Apostolis digna defutura. Si enim *DEUS* quotidie ad amicorum suorum sanctita-tem propalandam miracula operari non dedigna-tur; quid non erit expectandum facturum ad fi-dem Catholicam confirmandam ac propagan-dam?

Quod si forte hodie miracula non ita frequen-ter, ut olim, fiant, hanc huius rei primò eam reddi-mus rationem: Quia etià certum sit per peccatores effici posse miracula, tamen non dubium, quin frequentissimum sit, & veluti lege stabilitum, ut quò quis fide & sanctitate magis excellat, eò aptius instrumentum sit, per quod Spiritus sanctus tam præclara opera perpetret. Quare non mirum si rara illa & admiranda signa non ita frequenter cernantur, ubi charitas refrigescit, unusquisque querens quæ sua sunt, & non quæ *JESU* Christi. Nec enim dubium, si illa piorum p̄isca fides, si pietas, ac denique si spiritus ille Apostolicus red-deret, quin etiam opera Apostolorum expectare-mus.

Præterea de puritate signorum eam reddit causam *D. Tho. lib. 1. contra Gens. c. 6.* dicens: *Hæc autem tam mirabilia mundi converso ad fidem Chri-stianam, indicium certissimum est præteritorum signo-rum, ut ea ulterius iterari necesse non sit, cum in suo effectu appareant evidenter, quamvis non cesset Domi-nus etiam nostris temporibus ad confirmationem fidei per sanctos suos miracula operari.* Hæc tenus *D. Tho-mas*: cujus sententiam mirificè confirmat *Joan. Chrysol. in Epist. 1. Cor. c. 2.* demonstrans signa E-

vangelicæ prædicationis patrata, non illo tantum sæculo, sed futuris fidem peperisse: quæ e fides jam satis fundata, miraculis novis non indiget confir-mari, præcipuè cum vitæ in egritas & exemplum, ut infra suo loco dicemus, efficacissimum sit, ad persuadendam fidem argumentum.

Tertia hujus charitatis signorum causa assigna-tur à *Jos. Acolta* viro alias doctissimo *lib. 2. de pro-curanda Indorum salute cap. 9.* quod præcis tempo-ribus omnino necessaria fuerint, nostris non item: etenim fides mysteriorum sublimium omnem humanam rationem superantium astruenda tunc erat apud homines maxime ratione sua. cuncta metientes, Græcos, inquam atque Romanos, cæ-terosque hujus sæculi sapientiâ illa ætate florentes. His quomodo per homines paucos ignobiles & imperitos persuaderi posset doctrina omnibus hu-mani ingenij viribus validissimè obfistens, quam proinde stultitiam *DEI* Apostolus vocat, nisi divi-na quædam ac insuperabilis evicisset auctoritas, contestante *DEO* signis, & prodigijs, & variis charismatibus?

Quod etiam *Paulus* Apostolus sæpè commen-dat: *Sermo meus* (inquit) *Heb. 2. 1. Cor. 2. & præ-dicatio mea non in persuasivibus humana sapientia verbus, sed in ostensione spiritus & virtutis, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.* Et *Rom. 1. Qui prædestinatus est filius DEI in virtute, secundum spiritum sancti sp̄ationis ex resurrectione mortuorum JESU Christi Domini nostri, per quem accepimus gratiam. & Apostolatum, ad obediendum fidei in omnibus gentibus.* Ita Christiana Religio, ubi humana præsidia prorsus aberant, divinis est fun-data miraculis: At nostrorum temporum longè alia ratio est; nam & ij quibus fides annunciat, omnibus rebus inferiores sunt, ratione, cultu, au-toritate, & ij qui annunciant antiquitate Reli-gionis suæ, multitudinem suorum, ingenio, elegan-tia, ceterisque copijs ad persuadendum superiores sunt, & abundant: neque barbarorum ingenia ea sunt, quæ fidei difficultatibus terreantur, cum à majoribus suis observent ipsi longè incredibili-ora. Ac revera si Christus annuncietur, ut opus est, obsequentes & ad credendum faciles sese exhibent.

Denique quid magnis signis opus est, ubi po-tius desideatur auctorior intelligentia, quæ altitu-dinem doctrinæ nostræ aliqua curiositate disqui-reret? Unum illud his Gentibus potentissimum, & ad fidem efficacissimum, ac p̄nè singulare mira-culum necessarium est, mores cum fide congruen-tes: hoc & abunde sufficit, & omnibus concessum est, modo velint.

Verùm quia hoc est præclarissimum inter alia fidei nostræ testimonium, de illo in sequentibus agemus: sed prius reddamus rationem, quare tot motivis & miraculis intervenientibus adhuc multi in sua perseverent infidelitate.

1. Cor. 1.

Heb. 2. &

1. Corint.

2.

Rom. 1.

CAPVT VI.

Rationes, quare multi fidei veritatibus etiam sufficienter propolitis, assensum non præbeant.

Guilielmus Parisiensis lib. 1. de Fide cap. 2. Septem reddit rationes, cur multi fidei veritatibus aliis evidenter credibilibus assensum non præbeant. Prima, inquit, est ignorantia mensuræ, & capacitatis intellectus humani. Qui enim intellectum suum omnia capere existimat, credit ex necessitate non esse, quicquid in intellectu suo non invenit. Quemadmodum si quis crederet intra circulum, vel velum Lunæ esse omnia, necesse haberet credere non esse, quicquid intra ipsum non invenit. Hæc igitur est causa, propter quam quicquid intellectus eorum non capit, non esse credit. Tu ergo adverte hoc, & crede intellectum humanum mensuratum, & limitatum in sua capacitate, ab ipso creatore suo DEO, qui posuit ei terminos, quæ, quot & quanta capiat capacitate sua naturali, multa apud se secreta reservans, revelanda cum voluerit, & quando voluerit. Similis error hæc, & similis ignorantia invenitur in hominibus, qui crederent nullo modo esse posse scientiam de magnitudinibus Solis, & Lunæ, atque stellarum, & de similibus: pro eo quod non est in intellectu eorum.

Secunda causa errorum istorum est aversio intellectus ab eis, quæ credenda sunt. Quemadmodum enim, qui aversos habet oculos ab eis, quæ videntur, & conversos ad alia videntur, videre non potest in ista aversione; sic qui in electum habent aversum ab eis, quæ credenda sunt, & conversum ad contraria credenda, credere non possunt in ista aversione. Hi sunt, qui tanto amore amplectuntur opiniones suas & sectas, ut de contrariis ne quidem cogitare velint; tantoque odio aversi sunt, & contrarij contrariis errorum suorum, ut ea nec respicere illatenus velint. Tu autem scias, quia idem est cogitare, quod corde sive intellectu intueri, atque respicere, & quia amor conversio est ad amatum, & odium aversio est ab eo, quod odit quis; quod ipse conversiones, & aversiones corporales indicant & ostendunt, velut umbræ & similitudines quædam interiorum sive spiritualium conversionum & aversionum. Manifestum igitur est, propter quid huiusmodi homines ea, quæ credenda sunt, credere, seu videre non possunt: non enim datum est hominibus videre post tergum suum, neque videre sine intuitu & aspectu.

Tertia causa erroris est, ipsa rerum subtilitas, quæ turbido, & grosso intellectu visibiles non sunt. Quemadmodum enim visus ad eum turbidus & grossus, ut ab eo pilus videri non possit, est & visus quo pilus & pilo gracilius videri potest: sic & in intellectibus hominum similem differentiam & comparationem esse contingit. Quemadmodum igitur homines grossi & turbidi pilum non videntes ubi est, contendunt ipsam ibi non esse, propter ejus subtilitatem & gracilitatem ipsam non videntes, & ipsam videntibus credere nolentes: sic ea, quæ ex fide, quam diximus, cre-

denda sunt, propter sui subtilitatem, grossities, & turbiditas intellectus vulgarium, & indoctorum hominum non capiunt, ea non esse & credit, & contendit & dejerat.

Quarta causa est, remotio, sive distantia, hoc est longinquitas à rebus credendis: hæc longinquitas est imperitia, & inexercitatio in illis: sicuti dicit Aristoteles, Imperiti veluti longè distantes, speculantur. Qui enim in sensibilibus, aut in alijs quæ longè sunt à credendis, versantur, & commorantur, assidè longè sunt indubitanter ab illis, & propter hoc illa videre non possunt, qui nec studio, nec exercitatione ad illa appropinquaverunt.

Quinta verò causa est stultitia, qua volunt intelligere intellectu naturali per se id, quod per se capi non potest. Quemadmodum si quis visu humano vellet videre, quicquid aquilino visu videri potest; aut altitudinem staturæ suæ longè desuper eminentem contingere, & quæ in ea sunt manu capere: sic brevior intellectus credendorum altitudinem non attingit, & intellectus naturalis ad ea, quæ supra ipsum sunt, per se nullatenus extendit se.

Sexta causa est inquisitio probationum; probationes enim velut scalæ sunt quibus attingitur ad probata. Quia verò ad ea, quæ fidei sunt scilicet huiusmodi non pertingit, cum non habent aliquas probationes inde quales vellent; idè deest illis scilicet scala, vel omnino, vel saltem ejus altitudinis, quæ huiusmodi res attingat. Hi tanquam deficientes scilicet scala altitudine ascendenda incomparabili breviori, ad ea nullatenus ascendunt, eò quod solas probationes scalam, qua illuc contingat, ascendere opinantur.

Septima causa est peccatum sive negligentia, qua divinum adiutorium ad ipsa credenda non quaeritur, seu quodeunque aliud, quod viam gratiæ obstruit & concludit: meritò enim & iustissime fit, quod Dei iudicio, Dei adiutorium non obtinet, qui illud obrinere non curat; meritoque gratiæ lumen divinæ cor illius ad illustrandum non ingreditur, qui obicem illi ponit peccati; meritò enim radius Solis domus illius non illuminatur, qui radius ejus fenestras & ostia, alioque introitus omnes claudit & obstruit. Scito etiam quod quemadmodum homines propriis manibus lumen Solis visibilis ab oculis suis quandoque prohibent & abscondunt; sic peccatores malis operibus suis, Solis invisibilis radius, hoc est, dona gratiarum & virtutum à cordibus suis declinant, & avertunt. Quod enim sunt manus interpositæ inter Solem & oculos ad obtinendos eos, hoc, sunt opera mala inter Solem intelligentiæ, atque iustitiæ & oculos cordis ad eos obstruendos.

Attende autem & alias similitudines, sive exempla, ut melius innotescat tibi erroneorum stultitia. Quia enim sensus humanus in huiusmodi rebus tanquam cæcus est; & omnino inciscus, qui eò ducere ambulare volunt in his, sibi cæcum ducem eligunt, & propter hoc non est mirum, si in præcipitia & profunda errorum corruunt. Similiter qui ipsum de his rebus consulunt, cum horum omnino inciscus sit, suam in rebus periculosissimis habent consiliarium. Meritò igitur pernitiosè errant, & pericula errorum non effugiunt. Assimilatur etiam stultitia huiusmodi hominum vesper-

tilioni.

visionibus, qui Solem videre contendunt, & ipsum totis viribus fugiunt, dum neque ortum ejus expectant, neque ante occasum evigilant: sic & illi Solem intelligentiæ & justitiæ Domini ex omni parte fugiunt oriturum, siquidem nec expectant, dum nec miraculis, nec sacrorum eloquiorum testimoniis, nec sacrorum Doctorem suasionibus, quibus omnibus velut quibusdam radiis illucescere possent, eisdem attendere nolunt: immò ab ipsis tanquam à vitijs fugiunt, sicut & omnes a ves lucifuge, quibus & ipsi congruentissima similitudine comparantur. Sol iste luminosissimus, à tempore infidelitatis eis occidit, & propter hoc frustra eum videre contendunt præter occasum suum: qui non est nisi casus eorum, donec eis oriatur, cujus tamen ortum, ut diximus, fugiunt.

Amplius, sicut cum terra, vel nube, vel Luna interposita, inter aspicientem & Solem non contingit aspicientem ad Solem videre, nisi interpositum: sic & omnes hujusmodi erronei, cum inter eos & veritatem salutarem interposita sint infidelitatis suæ mendacia, non est possibile eos videre, nisi illa. Interpositis autem prohibentibus, non pervenit aspectus eorum ad ipsam veritatem; sicut dicit Salomon Proverb 17. *Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris, qua versantur in corde ejus.* Et quoniam impossibile est ab intellectu materiali atque possibili aliquid videri seu cognosci, nisi irradiatione sua super illud, & apparitione formæ suæ in illo, quoniam ipse est velut speculum intelligibile ac noscibile formam intelligibilem, hoc est, in quo resulata, & pingi quodammodo habent omnes formæ intelligibiles resulatione & pictura Soli convenientibus; manifestum est consequenter, quia nec in qualitate intellectu, nec in declinatione, nec per interpositionem prohibito, quemadmodum nec in speculo, quod est dispositionum seu comparationum istarum: manifestum est tibi, quia in intellectu hæretico, cum loco revisionis & puritatis habeat crassitudinem & immunditiam, loco directæ oppositionis ad veritatem salutarem habeat declinationem ab ea & aversionem, loco liberæ viæ, seu transitus habeat interpositum, prohibens ab eo irradiationem ab ipsa veritate salutari: manifestum est tibi, inquam, quia impossibile in hujusmodi intellectu fieri descriptionem, seu apparitionem hujusmodi veritatis. Et quoniam non solum Sol in lumine suo, & ex lumine videtur, quod insundit hominibus videntibus, sed etiam omnis res alia, & quantum ad sensus exteriores, & quantum ad intellectum materiale: quanto fortius necesse est, ut Sol intelligentiæ atque justitiæ non videatur, nisi in lumine, & ex lumine, quod ipse insundit videntibus, & hoc insulatione gratuita, ac liberali, non irrationali, seu naturali, qualis est effusio luminis à Sole, & calor ab igne, quorum potentia irrationales, atque serviles nominantur. Irrationales quidem, quia absque discretione & distinctione, æquè bonis & malis, & ad bona & ad mala operantur, æquè enim illuminat Sol, æquè fœdit lumen suum rapiens, & occidentibus, ceteraque mala perpetrantibus, ut piè agentibus. Serviles verò, quia nulla non operatur per modum servientis; cujus non est vel aliud, vel aliter facere quam acceperit in mandatis, non enim habet ignis in potestate, ut alicubi ab adulatione caveat, vel ut nunquam aliquid magis aut minus calefaciat, sed totum facit ex necessitate, nihil autem ex propria libertate. Utrumque autem ab altissimo Deo longè

est in ultimo elongationis, & propter hoc omnia bona, quæ ex ipso nobis sunt, dona sunt largiatis ipsius, & beneficia pietatis. Hactenus Guilielmus Parisiensis.

CAPVT VII.

An oporteat cum Infidelibus collationibus ac disputationibus publicis de rebus fidei agere?

Res est non parvi momenti, ac magna consideratione digna, An cum hæreticis & alijs Infidelibus publicis Disputationibus agendum sit, ut eorum confutentur errores, fideique veritas ostendatur, ut sic ipsi convicti, ad fidem vi rationum & argumentorum compellantur? Res est maximè anceps, & quæ pro utraque parte non contemnendis nititur fundamentis. In primis rem hanc potius privatis colloquijs, placida institutione, ac præcipuè oratione ad DEUM, cum motum puritate ac viæ exemplo conjuncta perficiendam, res ipsæ in Ecclesia gestæ testantur: quibus competum est eos, qui ab hæreticis ad Catholicam fidem ac Religionem aliquando convertuntur, potius ex Spiritus sancti tacto instinctu, & mansueta Catholicorum institutione, quam argutis disputationibus, excitari ac permoveri. Ejus rei manifestum exemplum ostendit DEUS, in magno Ecclesiæ doctore D. Augustino: qui de sua ex hæresi Manichæorum, ad fidem conversione, inter alia scripsit, matrem suam Monicam nihil non consilij auxiliique à Deo & hominibus passim & continuo, multique cum lachrymis flagitasse, ut ipse filius ejus, Manichæorum hæresi adhærensens, ad Ecclesiæ Catholicæ fidem Religionemque converteretur.

Tandem quoque sollicitè vehementerque rogasse Episcopum, ut cum ipso filio suo dignaretur colloqui, ejusque errores refellere, & docere eum meliora. Noluist autem Episcopus (verba sunt D. Augustini) prudenter scire, quantum sensu postea. Respondit enim me adhuc esse indoilem, eò quod in statu esset novitate hæresis illius, & nonnulla quasiunculu jam multos peritos agerasset, sicut illa (mater) indicaverat illi. Sed sine illum ibi, addebat Episcopus, & tantum roga pro eo Dominum: ipse legendo reperiet, qui ille sit error, & quanta impietas. Simul etiam narravit, se quoque parvulum, à matre sua seducta datum fuisse Mani. hæsi, & omnis parè non legisse tantum, verum etiam scripsit esse libros eorum, sibi que apparuisse, nullo contra disputante & convincente, quàm esset illa secta fugienda, itaque fugisse. Quæ cum ille dixisset, atque illa (mater) noher acquiescere, sed instaret magis depresso, & uberrimè flendo, ut me videret, & mecum differeret: ille jam stomachans tadio, Vade inquit, à me, ita vivas: fieri enim non potest, ut filius istarum lacrymarum pereat. Hæc ille.

Nec minus in hanc rem facit conversio cujusdam gentilis Philosophi, qui unà cum alijs ad Nicænum Concilium accesserat, ut Christianorum Religionem illuderet. Nam cum is dicendi arrogantia se inaniter jactaret, & Sacerdotes petulantè irrideret; senex quidam simplex spiridion nuncupatus, ex illustrium Confessorum numero, superbiam ejus non tulit.

Qui

Qui tamen sine peccati subtilitatis, & prestigiis pernitus expertus erat, tamen cum eo disputare cepit. At cum hæc res petulantibus, qui Confessorem hominem simplicem esse cognoscebant, risum moveret quidem, & modestis injiceret timorem, qui verebantur, ne cum viro dicendi petito congressus haberetur pro ludibrio; tamen cum facultas (cui, cum in talis & tam provecæ ætatis esset, pudor erat resistere) data esset, liberè quæ vellet loquendi, in nomine Jesu Christi, inquit, Philosophæ audito: *Unus est DEUS celi & terra, & omnium rerum tam oculis subiectarum, quàm eorum aciem fugientium opifex; qui hæc omnia & virtute verbi fabricatus est, & sacro Spiritu sancti afflatu stabilivit. Quare hoc verbum, quod nos filium Dei nuncupamus, miserum humani erroris, & belluinae vivendi rationis, ex Virgine nasci, cum hominibus unâ versari, proque istem mortem oppetere potuit. Et sique iterum venturus, de iis rebus quas quisque gesserit in vita, dicturus sententiam. Ita ita se habere, sine ulla alia curiosa indagatione pro certo credimus. Noli ergo in his, quæ solum duntaxat rectè intelliguntur, curiose referenda, laborem frustra consumere, quareque, quis ista fieri, vel non fieri possint. Quod si credis, mihi quidem sciscitavi responde.*

Quibus obstupescit Philosophus: *Credo, inquit, & gratijs illi actis, quod ipsum devicisset, non solum eadem cum sene ipso sentire, verùm etiam consilium dare cepit illis, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse antea, affecti erant, ut jam doctrinæ Christianæ assentirentur: atque iustitiam adjecit, se non modò non sine numine divino mutatum esse, sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad Christianam Religionem conversum. Moxque sermonem convertens ad discipulos suos, vel ad eos, qui audiendi gratia advenerant: *Audite, inquit, & eruditi viri: donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposuit, & quæ dicebantur, dicendi arte subvertit. Ubi verò pro verbis virtus proceperit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtutis, nec homo adversari potuit Deo: Et tunc si quis vestrum potuit in his quæ dicta sunt sentire, quæ sensu, credat Christo, & sequatur hunc senem, in quo locutus est DEUS.**

Simile est huic, quod Alexander Episcopus Constantinopolitanus, vir spectatæ virtutis & dignitatis, à Philosophis provocatus, uni eorum, cum quo se disputaturum acceperat, dixit: *In nomine Jesu Christi præcipio tibi ne loquaris.* Quod ut primum dixerat, homo & religio obstupescit ore conticuit.

Hæc & alia olim sic gesta sunt: nec mirum; Nam cum fides in Deum & Christum Dominum nostrum, sit donum Dei, oportet primum Deum in homine infideli aut hæretico operari displicentiam erroris, & desiderium cognoscendæ veritatis, priusquam humana industria erudiendo, suadendoque aliquid efficiat. Unde Apostolus Paulus Titum suum de hæreticorum conversione docens, non meminit contentiosarum disputationum: sed ait, *hæreticum hominem post unam & secundam correctionem devota: sciens, quia subversus est, qui ejusmodi est, cum sit proprio judicio condemnatus.*

Præterea non opus est ad horum confirmationem, ut exempla plura longè petantur, cum ferè omnia colloquia & disputationes publicæ, quæ nostra ætate habitæ sunt, absque ulla ferè eorum emendatione & conversione, quin potius, cum inflato ipsi sint corde, victoriam jactitarunt: id enim hæreticorum superbiam, duntaxat cum insigni arrogantia conjunctionem redarguit, quæ licet maximè victi, non solum victoriam victoribus

non tribunt, sed eam quoque sibi arrogare non verentur. Et quis audivit unquam in ulla disputatione aut colloquio, hæreticos, quamdiu quidem tales esse non desierunt, ingenue professos fuisse, se ab Orthodoxis esse convictos?

Disputavit cum Phariseis & Sadduceis Christus, sed ab adversarijs pro victoriz laude calumnias & blasphemias reportavit. *Joan. 8.* & alibi passim. Certavit cum Simone Mago Petrus, eumque non solum validissimè convicit, sed etiam contrivit; at victi tamen vocem victus Simon edidisse nullam legitur. Dissertit de fidei mysteriis in Areopago Paulus, *Act. 17.* Sed quis victoriam ei cessit, nisi qui in ejus etiam sententiam, deposita infidelitate concessit Dionysius Areopagita cum paucis? *Alij vero cum audissent resurrectionem martirum, quidam quidem irridebant, quidam verò dicebant, audiemus te de hoc iterum.* Disputavit quoque cum Phariseis cæcus ille, jam non cæcus, sed corpore simul & animo à Christo illustratus, & sanè convicit. Sed quam ab hostibus palmam reportavit: *Tu in peccatis, inquit, natus es totus, & tu doces nos?* *Joan. 9.*

Convicti sunt utique in quatuor illis universilibus ac celeberrimis Concilijs hæretici sufficienter: in Nicæno Arius; in Constantinopolitano Macedonius; in Ephesino Nestorius; in Chalcedonensi Eutyches, cum suis quisque affectis, sed victos se usque aded confessi non sunt, ut contra victores etiam insolentius insurgent. Disputavit cum Donatistis Augustinus, alijs Catholicis Episcopis associatus, eosque ita convicit, ut etiam cognitor seu arbiter ab imperatore designatus, aperè contra Donatistas sententiam protulerit, ut videre est in *Breviulo Collationum cum Donatistis*, quem de hoc ipso Colloquio conscripsit Augustinus; sed tantum aberat, ut Donatistæ se convictos fateantur, ut ipsam quoque cognitorem aperta calumnia imperere non sint veriti; quasi verò à Catholicorum patre corruptus, injustè contra se pro Catholicis sententiam tulerit, ut videre est apud Augustinum *ibid.* & *Epist. 152.* Disputavit quoque idem Augustinus cum Felice Manichæo, sed nec iste Augustino prius palmam concessit, quam à suo errore decellit, ut videre est in actis ab Augustino editis.

Disputavit quoque cum hæresiarcho Chonorum Theodorus Studites, vir sanctissimus & doctissimus, sed finita disputatione, quid de illo adversarius? *Ita putabam, inquit, hunc penitus nihil scire: sed & linguam eum reddidi, ut videre est ex Epistola, quam ipse Theodorus scripsit ad Naucrarium, relata ab Illustrissimo Cardinale Baronio *Tom. 9. Annalium Ecclesiastic.**

Collocuti sunt anno 1465. Doctores Catholicis (in primis Decanus Capituli Pragensis) de controversia illa unius speciei, cum Rochizano, & alijs Wicleffistis hæreticis, quos etiam de errore egregè convicerunt. Sed quid in hinc Colloquij Rochizanus? Tunc Rochizanus locutus est temporem longissimum, omnia priora replicans, gloriano se victorem esse jam altera vice, contra Augustinum, & jam contra doctores, &c. ut videre est ex actis ejus Colloquij.

Sed quid antiqua memoramus, cum ejus rei luculentissima præsens ætas præbeatur documenta? Disputavit anno 1519. Lipsiæ cum Lutherò & Carolladio, doctissimus Eckius. Disputavit quoque felicissimo eventu invictus ille disputator Badie apud Helvetios, anno 1526. cum Oecolampadio. Disputarunt an. 1546. Ratisbonæ Maluenda & Everardus Billicus Carmelita, Theologi Cæsarei,

Ad Titum
63.

faci, viri doctissimi, cum Bucero & Brenio: ibidemque anno 1601. Jacobus Gregerus & Adamus Tannerus Societ. JESU Theologi celeberrimi, aliique cum Egidio Hunno, Jacobo Hailbronnero, ceterisque Augustanæ confessionis Pleadologis sunt congressi. Disputavit anno 1589. cum Jacobo Andrea, & Jacobo Heerbrando, Joannes Pistorius, vir doctissimus & disertissimus. Denique illusterrimus Cardinalis Perronius, coram Henrico IV. Galliarum Rege, colloquium habuit cum Plessio Mornæo Calviniano. Omnes isti, inquam, cum adversariis & hæreticis nostri temporis, nec nisi convicti, aut egregiè confusi disputarunt: & quando tamen adversarii unquam se convictos esse confessi sunt? quando victoriam impudenter sibi arrogare non sint ausi? Cujus forte causam eam possumus designare, quam Ambrosius lib. 5. in Lucam significavit, dicens: *Adverte caliste consilium. Non sapientes aliquot, non divites non nobiles, sed piscatores & publicanos, quos dirigeret, elegit, ne traduxisset potentia, ne redemisset divitiis, ne potentia nobilitatisque auctoritate traxisset aliquos ad suam gratiam videretur, ut veritatis ratio, non disputationis gratia prevaleret.* Hæc Ambrosius.

At si oculos convertamus ad initia progressusque Ecclesiæ nascentis, pro contraria sententia non deerunt gravissima testimonia: nam in primis D. Paulus disputavit in Synagoga publicè cum Judæis, & in foro per omnes dies ad eos, qui aderant, *Actorum* 17. & 18. & 20. Idem quoque de B. Stephano, & Apolline ex eisdem Apostolorum actis accepimus. Publicas etiam disputationes cum hæreticis vel gentilibus plurimos ex antiquis Patribus inisse, passim eorum gesta & historiæ tradunt.

Deinde B. Augustinus, ut Possidonius refert, cum quodam etiam Felice, de numero eorum, quos Electos dicunt ejdem Manichæi, quique Hipponem venerat, eundem seminaturus errore, publicè in Hipponensi Ecclesia Notarijs excipientibus disputavit, populo astante: Et post secundam vel tertiam collationem ille Manichæus, frustrata vanitate & errore illius sectæ, ad nostram conversus est fidem atque Ecclesiam, sicut eadem relecta docere poterit scriptura. Hactenus Possidonius. Imò ipse Augustinus sic ait contra *Ful. Pelag. lib. 3. c. 1.* *Donatistas ad collationem nobiscum venire per imperialia jussa compulimus, in qua collatione victi sunt Donatistæ.* D. Cyrillus Alexandrinus contra Nestorium, publicè in Concilio Ephesino discessit, illumque superavit. Gregorius Magnus cum Eutyche Constantinopolis congressus est, eumque ab errore revocavit.

Divus Berpardus publico congressu coram Concilio Remensi discessit cum Gilberto Potretano, qui de hæresi convictus Ecclesiæ decretis adhaesi. Idem Bernardus provocavit Petrum Abayardum ad publicam disputationem, eumque ad maximas angustias redegit. Ac denique anno Redemptoris nostri 645, habita est famosa illa ac

celeberrima coram Episcopis Africanis inter Pyrrhum Patriarcham Constantinopolitanum hæreticum, & Maximum Abbatem eundemque Martyrem Orthodoxum, ex quidem Pyrrhos Princeps Monothelitarum hæreticorum convictus, erroris diu defensi penitens, recedens palinodiam, oblatoque fidei Catholicæ libello Theodoro Romano Pontifici, receptus est unà cum titulo Patriarchatus in Ecclesiam Catholicam. In hac igitur celeberrima disputatione post multiplices Pyrrhi (ut eleganter Cardinalis Baronius Tom. 8. anno Domini 645. describit) objectiones ingestas, & à Maximo quàm disertissimè confutatas, post nexus solutos, & defensiones ac responsiones singulas quoque convictas, post denique inanes tergiversationes elusas, acuminatasque cavillationes retusas, cum deficerent verba, dare manus omni penitus destitutus defensione Pyrrhus compellitur, & credere cogitur veritati. Magnum sanè tunc (ut idem refert Baronius) vidit primum Africa, deinde Roma spectaculum: Africa quidem, dum quem paulò ante aspexerat magnis animis Patriarchali ostentatione insulantem Catholicæ fidei & veritati, pro hæresi, ore rotundo in defensores fidei Catholicæ declamantem, in se ora omnium convertentem, jamque post se tertiam omnium partem ducere captivam tentantem, eundem viderit ab exortite monacho appetitum, ut novum Goliath à puero Davide, non in hasta vel ense, sed in nomine Domini pugnaturus conveniret, tanta corona Patrum, & magistratum, & Africani populi circumdatum, post longam concertationem fateri se superatum, abijcere clypeum, dare manus, & pedes conjicere sponte in compedes illos optabiles sapientiæ, ejusque vinculis aligari, de quibus Ecclesiasticus: *Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subjice humerum tuum, & porta illum & ne accideris vinculo ejus. Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ, (decor enim vitæ est in illa) & vincula illius alligatura salutaris.* Ita planè, cum & victo Pyrrho, omnes ut vincenti fuerint adgratulati, eundemque laudibus, ac benedictionibus profecuti, quod revera cedens veritati perfidiam superasset, impietatem subegisset, contrivissetque Saranam pedibus suis, qui solus luceat se esse victum, hæresi debellata, & ejus defensore in offensorem mutato, Hactenus Baronius, qui in fine octavi Tomi merito hanc Maximi cum Pyrrho disputationem inseruit.

Magna igitur opus est consideratione, ac, ut verius dicam, opus est divinæ prudentiæ, discernere, quando cum infidelibus publicis colloquiis & collationibus congregandum sit, quando vero abstinendum: inspicendaque sunt personarum merita, studia, sapientiæ, ac præcipuè morum integritas, ac vitæ sanctitas, quibus viri sapientes divina ope nixi, promerentur de inimicis palmam reportare.